

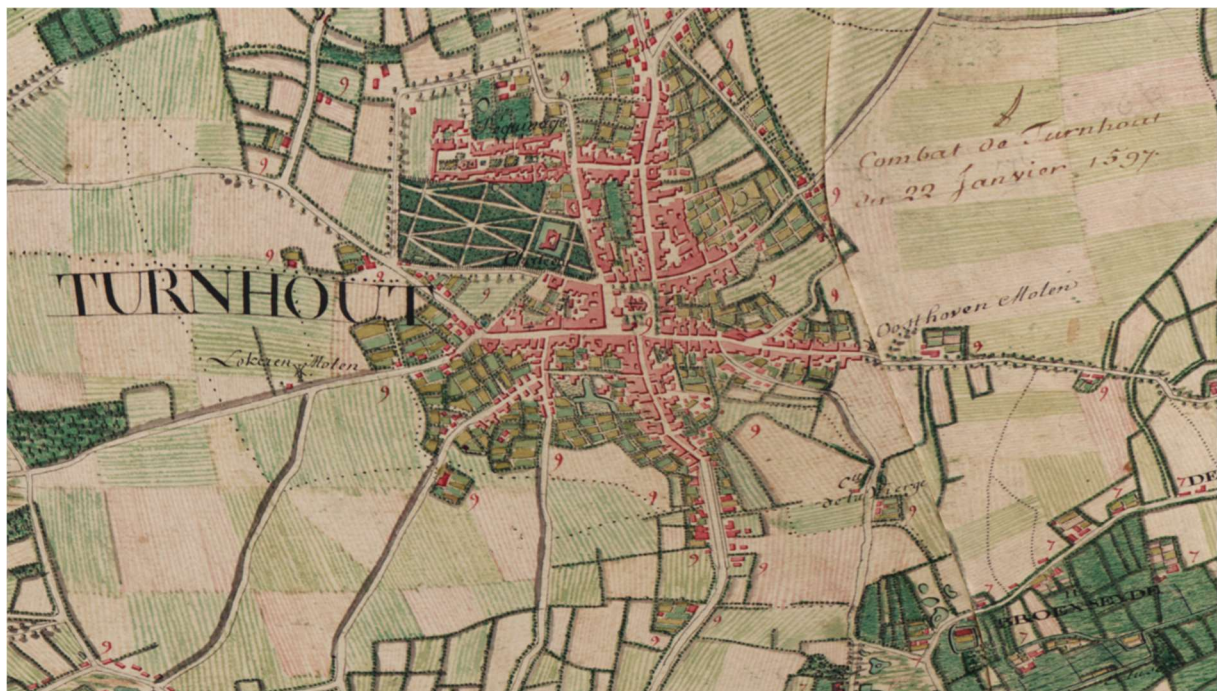
LAReS

Lowlands
Archaeological
Research
Service

Bouw van een woonzorgcentrum aan de Herentalsstraat te Turnhout.
Archeologienota

E.N.A. Heirbaut

Met een bijdrage van
T.R. Clerbaut

Colofon

Titel: Bouw van een woonzorgcentrum aan de Herentalsstraat te Turnhout. Archeologienota.
Auteur: Elly N.A. Heirbaut, met een bijdrage van Tim R. Clerbaut
Grafische illustraties/GIS: Elly N.A. Heirbaut

Rapportnummer: LAReS-rapport 72

Projectleider/veldwerkleider: Elly N.A. Heirbaut
Uitvoerder: LAReS, Lowlands Archaeological Research Service
Vestiging: Rozenlaan 15, 2980 Halle-Zoersel

Publicatiedatum: 18 december 2017

Publicatieplaats: Halle-Zoersel

Illustratieverantwoording voorblad: uitsnede uit de Ferrariskaart

© LAReS. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

LAReS aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

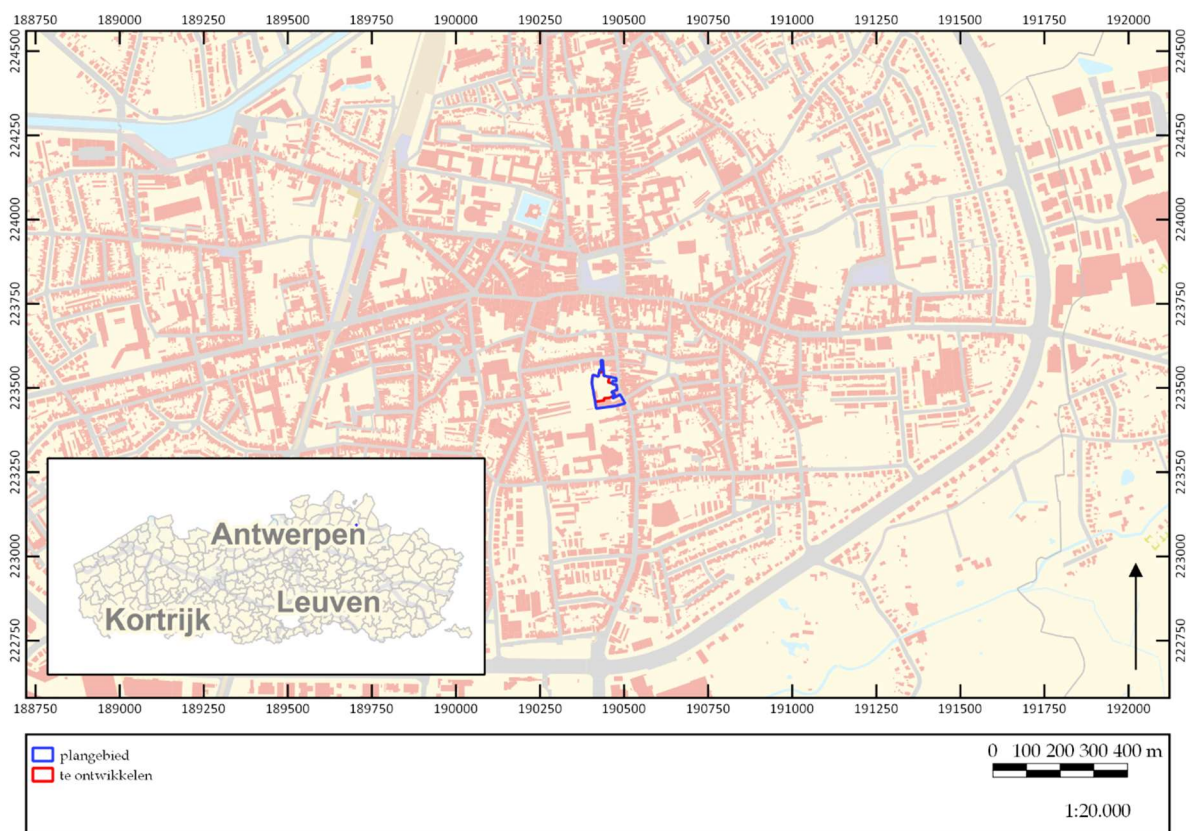
Deel I. Resultaten van het vooronderzoek: Herentalsstraat te Turnhout

Inhoudstafel

1 INLEIDING	5
1.1 RANDVOORWAARDEN	7
1.2 TECHNISCHE FICHE/ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	8
2 VRAAGSTELLINGEN	9
3 METHODIEK VAN HET ONDERZOEK	10
3.1 ONDERZOEKSMETHODIEK	10
3.2 RAPPORTAGE EN AFBEELDINGEN	11
4 BESCHRIJVING VAN DE GEPLANEDE WERKZAAMHEDEN	12
4.1 VOORGAANDE EN BESTAANDE TOESTAND	12
4.2 NIEUWE TOESTAND	16
4.3 CONCLUSIE	25
5 ARCHEOLOGISCH BUREAUONDERZOEK	27
5.1 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS	27
5.2 HISTORISCHE BRONNEN – <i>T.R. CLERBAUT</i>	27
5.3 CARTOGRAFISCHE BRONNEN	28
5.4 LUCHTFOTOGRAFIE	34
5.5 GEO(MORFO)LOGIE EN BODEM	38
5.5.1 DIGITAAL HOOGTEMODEL VLAANDEREN II	38
5.5.2 TERTIAIR GEOLOGISCHE KAART	40
5.5.3 QUARTAIR GEOLOGISCHE KAART	40
5.5.4 BODEMTYPE	40
5.5.5 POTENTIËLE BODEMEROSIE EN BODEMBEDEKKING	40
5.6 ARCHEOLOGISCHE BRONNEN	43
6 SYNTHESE	46
6.1 SYNTHESE VOOR GESPECIALISEERD PUBLIEK	46
6.1.1 SAMENVATTING VAN DE ONDERZOEKSRÉSULTATEN EN BEANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN	46
6.1.2 IMPACT VAN VROEGERE EN GEPLANEDE WERKEN	47
6.1.3 AANBEVELING EN KENNISVERMEERDERINGSPOTENTIEEL	48
6.2 SYNTHESE VOOR NIET-GESPECIALISEERD PUBLIEK	49
LITERATUURLIJST	50
GERAADPLEEGDE WEBSITES	50

1 Inleiding

Het plangebied is gelegen te Turnhout aan de Herentalsstraat en omvat verschillende kadastrale percelen. Niet alle percelen worden in dezelfde mate betrokken in de geplande ontwikkeling en er kan dus een onderscheid gemaakt worden tussen het totale plangebied en het te ontwikkelen gebied. Dit onderscheid is weergegeven in figuren 1 en 2. Op dit moment is het te ontwikkelen gebied grotendeels braakliggend: het grootste gedeelte van het rusthuis dat er in de afgelopen decennia heeft bestaan is reeds gesloopt in functie van de geplande nieuwbouw. Wat nog overeind staat is de voorkant (straatkant) van dit rusthuis en een stuk van het gebouw waar vroeger een grote poort heeft bestaan (dit stuk ligt tussen de nog rechtopstaande voorkant van het rusthuis en het herenhuis Versteylen-Dufour). De rest van het terrein is in gebruik als parkeerplaats.

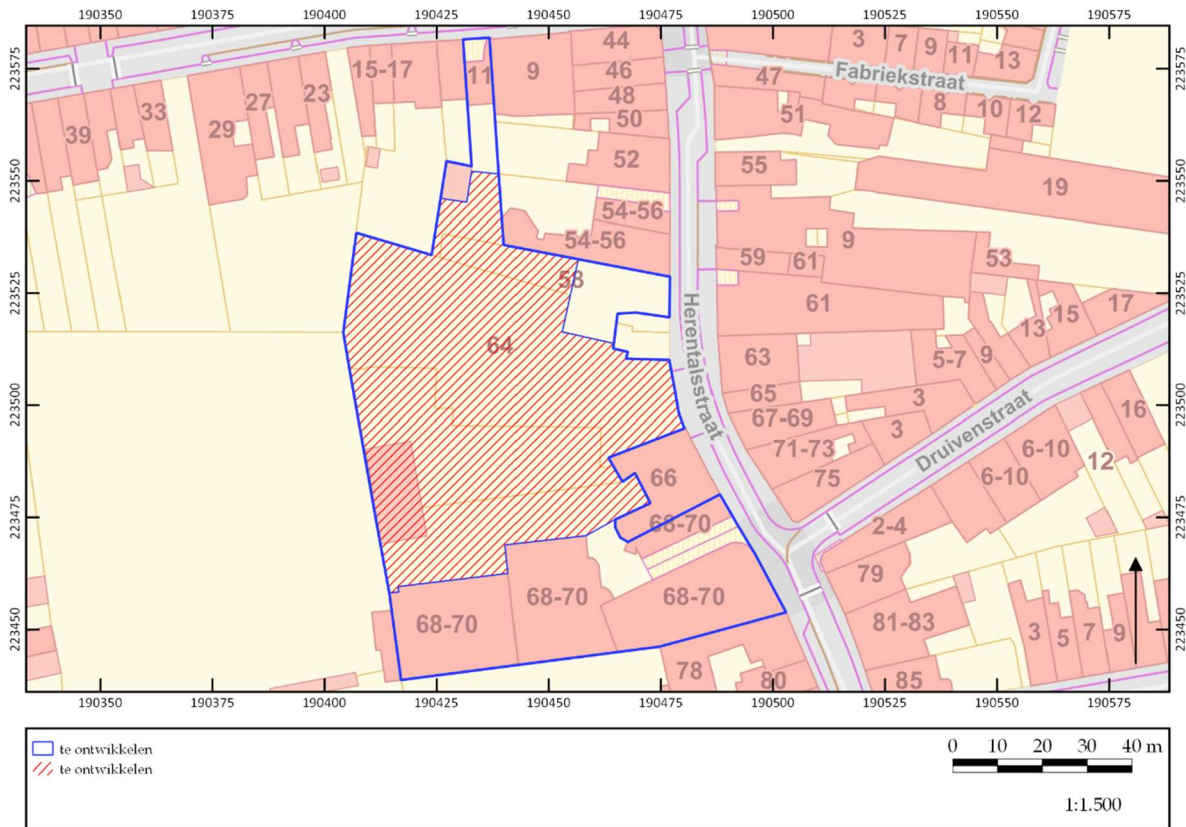
Figuur 1. Kadasterkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied.

©GEOPUNT/EH

Het doel van het onderzoek is het verkrijgen van een bekrachtigde archeologienota naar aanleiding van een stedenbouwkundige vergunning. Het onderzoek (projectcode 2017L23) werd uitgevoerd door twee erkende archeologen, conform de Code van Goede Praktijk. Onderhavige archeologienota bestaat uit twee delen: een verslag van de resultaten van het vooronderzoek (deel I) en het daaruit voortvloeiende programma van maatregelen (deel II).

Het onderzoek omvat in de eerste plaats een bureauonderzoek. Hierbij wordt nagegaan welke mogelijke archeologische en cultuurhistorische waarden zich binnen

het projectgebied bevinden. Op basis van de resultaten van dit bureauonderzoek wordt geëvalueerd in hoeverre er voldoende informatie voorhanden is om tot bovengenoemde doelstelling te komen, of dat er bijkomend vooronderzoek in een andere vorm (al dan niet met bodemingreep) noodzakelijk is.

Figuur 2. Detail van de kadaasterkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied.
©GEOPUNT/EH

Het verslag van de resultaten van het vooronderzoek omvat naast deze inleiding nog vijf hoofdstukken. In hoofdstuk 2 worden de vraagstellingen die voor dit onderzoek relevant zijn, opgesomd. Deze vraagstellingen zullen in hoofdstuk 6 beantwoord worden, in zoverre als mogelijk op basis van de resultaten van het vooronderzoek. De gehanteerde werkwijze en onderzoeksstrategie worden in hoofdstuk 3 beschreven. Hier wordt ook de gemaakte selectie inzake bronnen verantwoord (cfr. de Code van Goede Praktijk, par. 12.5.2.1). De geplande werkzaamheden worden in hoofdstuk 4 beschreven. Hierbij is van groot belang dat duidelijk wordt in hoeverre de werken impact zullen hebben op het (eventueel aanwezige) bodemarchief. Hoofdstuk 5 vormt de weerslag van de resultaten van het bureauonderzoek (*assessment*), gebaseerd op een exhaustieve studie van het beschikbare kaartmateriaal, de historische en archeologische bronnen. In dit hoofdstuk wordt geëvalueerd wat de archeologische potentie van het plangebied is. In hoofdstuk 6 wordt een synthese gevormd op basis van het *assessment*, waarin de onderzoeksvragen beantwoord worden, en wordt ook geïnformeerd over de eventuele kennisvermeerdering die het plangebied kan opleveren. Verder wordt nagegaan in hoeverre de eventuele archeologische en cultuurhistorische waarden aangetast kunnen/zullen worden door

de geplande werkzaamheden. Het eerste deel wordt afgesloten met de bibliografie en bijlagen.

Het tweede deel omvat een gemotiveerd advies omtrent het vervoltraject (programma van maatregelen).

1.1 Randvoorwaarden

Het terrein is op dit moment grotendeels braakliggend en de huidige parkeerplaats vormt onderdeel van het te ontwikkelen terrein. Hierdoor zou archeologisch vervolgonderzoek met ingreep in de bodem mogelijk kunnen zijn. Echter, de parkeerplaats is nog in gebruik. Het andere gedeelte wordt gebruikt als bouwwerf voor werken die net ten noorden van het plangebied worden uitgevoerd. Hierdoor is het terrein momenteel fysiek niet toegankelijk.

Bovendien spelen ook economische redenen een rol in de beslissing om het onderzoek in een uitgesteld traject uit te voeren. Het is op dit moment nog niet duidelijk of de stedenbouwkundige vergunning afgegeven zal worden, en aangezien een vooronderzoek met ingreep in de bodem als een hoge kost wordt ervaren, wordt het beschouwd als een financieel risico.

Verder archeologisch vooronderzoek zal bijgevolg uitgevoerd worden in een uitgesteld traject, na het verkrijgen van de vergunning.

1.2 Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site	Herentalsstraat
Ligging	Herentalsstraat, 2300 Turnhout
Kadastrale gegevens	TURNHOUT 3 ^e AFD, sectie T, percelen 0205/00R000, 0205/00P000, 0189/00F000, 0183/00G000, 0391/00A000, 0169/00E002
Bounding Box	X Y 190519.323 223548.327 190366.323 223548.327 190519.323 223459.227 190366.323 223459.227
Onderzoek	Archeologisch en geschiedkundig bureauonderzoek
Projectcode	2017L23
Uitvoerders/actoren	Elly N.A. Heirbaut, LAReS Tim R. Clerbaut
Erkend archeoloog	Elly N.A. Heirbaut: OE/ERK/Archeoloog/2016/00162
Nummer wettelijk depot	Niet van toepassing
Termijn	december 2017
Oppervlakte plangebied	ca. 6.838 m ²
Te ontwikkelen oppervlakte	ca. 4.341 m ²
Geplande ingreep	- nieuwbouw en herinrichting van het terrein
Geldende wetgeving en voorwaarden	Het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. De nota werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. Het plangebied ligt in een vastgestelde archeologische zone. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft bedraagt 300 m ² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.
Randvoorwaarden	zie paragraaf 1.1.
Doelstelling	Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.
Thesaurus	Archeologienota, bureauonderzoek, archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem in uitgesteld traject

2 Vraagstellingen

In het kader van dit bureauonderzoek zijn van tevoren enkele vragen geformuleerd waarop het onderzoek antwoord tracht te vinden.

1. Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?
2. Welke archeologische sites zijn bekend in of nabij het projectgebied?
3. Wat is de landschapshistoriek/evolutie in gebruik van het terrein?
4. Wat is de impact van de geplande werken?
5. Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op of is er aanvullend vooronderzoek (al dan niet met ingreep in de bodem) nodig? In het laatste geval: welke methode levert het meeste informatie op? Welke onderzoeksstrategie moet toegepast worden in het uitgesteld traject?

3 Methodiek van het onderzoek

3.1 Onderzoeksmethodiek

Om na te gaan of er archeologische en cultuurhistorische waarden in het plangebied aanwezig zijn en om een antwoord te kunnen geven op de in hoofdstuk 2 geformuleerde vraagstellingen, is een bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij zijn verschillende soorten bronnen geraadpleegd, die in hoofdstuk 5 besproken zullen worden (*assessment*). De meeste bronnen zijn online beschikbaar gesteld door de Vlaamse Overheid.

Om de fysische geografie van het projectgebied te onderzoeken zijn de bodemkaart, bodemgebruikskaart, erosiegevoeligheidskaart, tertiair geologische kaart en quartair geologische kaart geraadpleegd. Deze zijn online te raadplegen in de databases van Geopunt Vlaanderen (www.geopunt.be) en in de Databank Ondergrond Vlaanderen (www.dov.vlaanderen.be).

Om een beeld te krijgen van de historische ontwikkeling van het plangebied zijn de beschikbare historische en topografische kaarten geraadpleegd. De georeferende historische kaarten, dit zijn de kaart van Frickx (1744), de kaart van de Ferraris (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de kaart van Vandermaelen (1846-1854), kunnen geraadpleegd worden op het online Geoportaal Onroerend Erfgoed (www.geo.onroenderfgoed.be). De kaart van Popp (1842-1879) en de Topografische kaart van het Ministerie van Openbare werken en wederopbouw (1950-1970) zijn voor dit gebied niet beschikbaar. Op dezelfde website zijn ook verschillende 20^e- en 21^e-eeuwse luchtfoto's te raadplegen. Voor de historische bronnen is o.a. gebruik gemaakt van de inventaris onroerend erfgoed en aanvullende bronnen rond historische streekbeschrijving en toponymie. Op www.cartesius.be zijn extra historische kaarten geraadpleegd.

De combinatie van historische bronnen, historische kaarten, topografische kaarten en luchtfoto's zorgt ervoor dat de (landschappelijke) ontwikkeling van het projectgebied en de ruimere omgeving vanaf de 18^e eeuw tot het heden goed in beeld gebracht kan worden. Om verder zicht te krijgen op de perioden vóór de 18^e eeuw is onderzocht of er zich in en/of nabij het plangebied archeologische resten in de ondergrond bevinden of reeds zijn onderzocht. Om dit te kunnen bepalen, zijn voornamelijk de online beschikbare gegevens geanalyseerd. Hiervoor is in eerste instantie de database van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI; www.cai.onroenderfgoed.be) bevestigd. Hierbij moet opgemerkt worden dat de CAI niet volledig is en geen garantie biedt op de aan- of afwezigheid van een eventuele archeologische site. Ook is www.inventaris.onroenderfgoed.be geraadpleegd voor het plangebied en de ruimere omgeving.

Historische bronnen toonden zich erg bruikbaar voor het kaderen van de bewoningsaanwezigheid in de (onmiddellijke) omgeving, waarbij de oudste bron een oorkonde uit 1186 behelst.¹ Naast het onderzoek naar de historische en

¹ Gyssels 1960, 981.

landschappelijke ontwikkeling van het gebied en de reeds gekarteerde archeologische vindplaatsen, dienen ook de geplande werkzaamheden en de (eventueel) hierbij horende verstoringen in kaart gebracht te worden. De beschrijvingen gebeuren op basis van de plannen en schetsen die de opdrachtgever ter beschikking heeft gesteld (hoofdstuk 4).

Op basis van alle beschikbare gegevens is tenslotte een conclusie getrokken omtrent de kans op de aanwezigheid van archeologisch erfgoed met een groot potentieel tot kennisvermeerdering, en de eventuele intactheid van een mogelijk aanwezige archeologische site (hoofdstuk 6). Hieruit vloeit een advies omtrent eventuele vervolgstappen die genomen moeten worden.

3.2 Rapportage en afbeeldingen

De indeling in hoofdstukken is reeds eerder beschreven. Wat betreft de afbeeldingen die in deze archeologienota zijn opgenomen, geldt dat zij alle zijn afgebeeld op klein formaat omwille van de opmaak van de tekst.

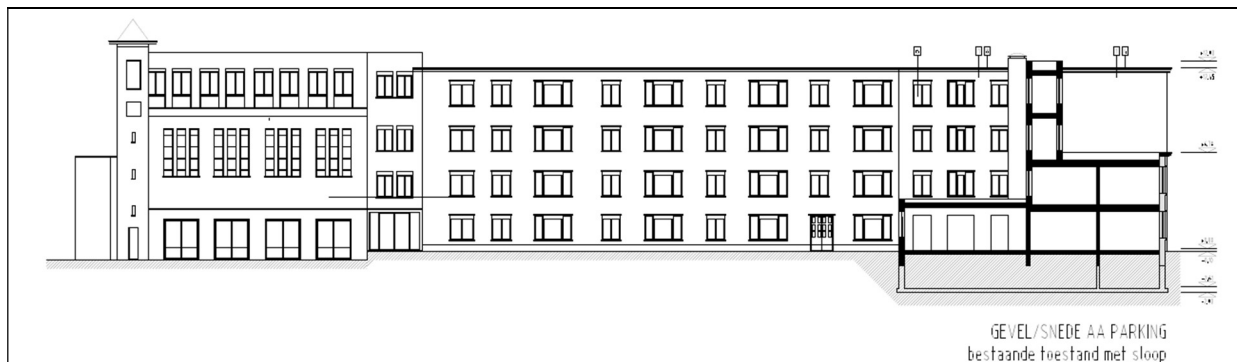
De kaarten die gemaakt zijn op basis van de beschikbare bodemkaarten, luchtfoto's en CAI zijn zoveel mogelijk op eenzelfde schaal vervaardigd (zie ook figurenlijst). Omwille van de duidelijkheid (vb. situeren van het plangebied ten opzichte van de omringende omgeving) kan hiervan afgeweken zijn. Historische kaarten zijn op een andere schaal gemaakt om zo ook zicht te geven op een groter gebied, of juist in te zoomen op details.

De in deze archeologienota opgenomen plannen zijn afgebeeld met toezegging van de opdrachtgever.

4 Beschrijving van de geplande werkzaamheden

4.1 Voorgaande en bestaande toestand

Centraal in het plangebied stond het grote rusthuis. Voor de bouw van het rusthuis zal de bodem reeds diepgaand zijn verstoord. Dit geldt voor de locatie van het rusthuis zelf maar ook voor de bodem eromheen aangezien deze bij het uitgraven van de bouwput ook verstoord zal zijn.

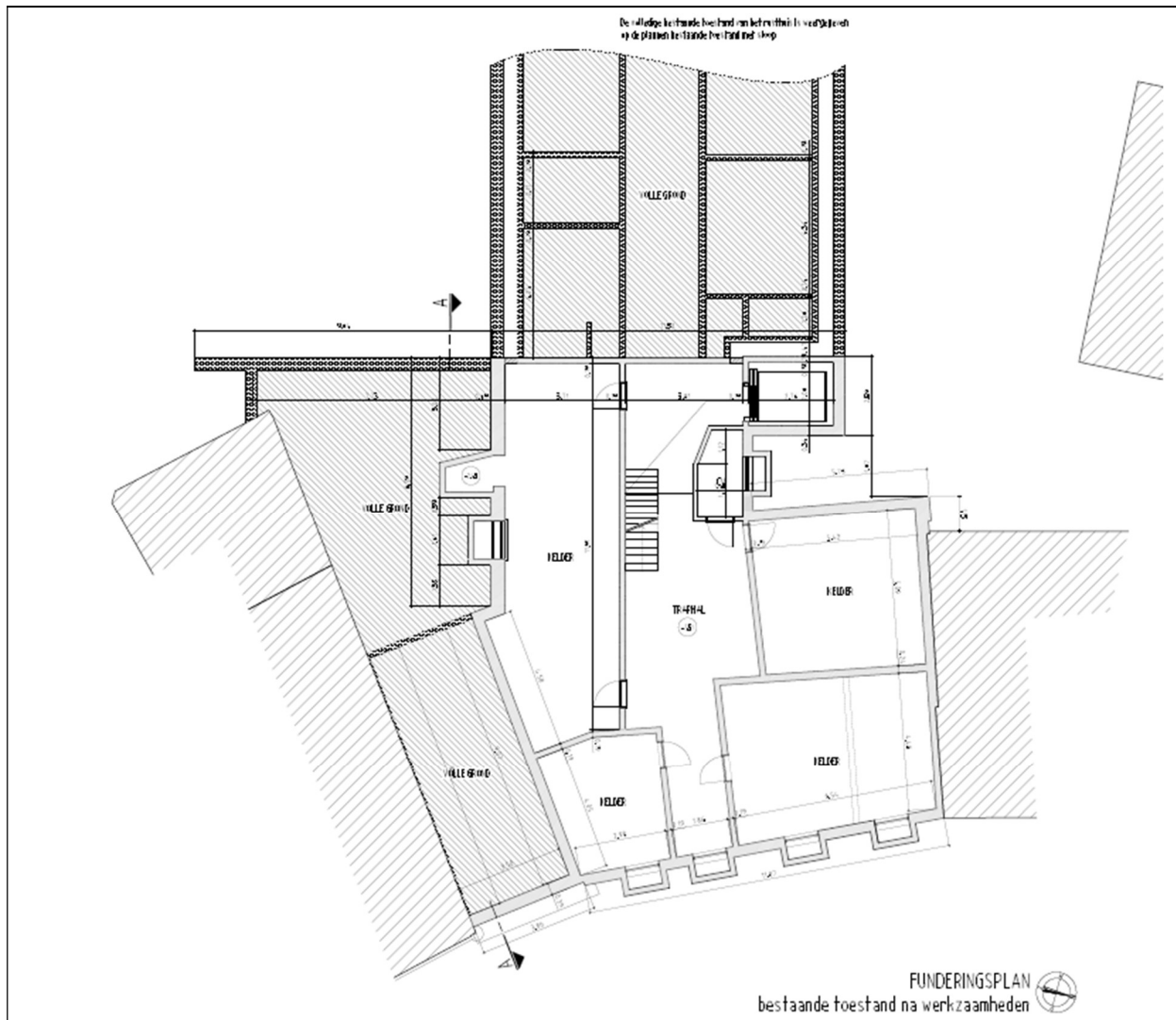
Figuur 3a. Snede van het rusthuis voorafgaand aan de sloop. Rechts is de nog bestaande kelder zichtbaar.

Vanuit de bouwplannen en de snede (fig. 3a-b) kan opgemaakt worden dat het voormalige rusthuis op twee plaatsen diep onderkelderd was. In het gedeelte dat nog niet gesloopt is, bevindt de keldervloer zich tot op een diepte van ca. -2,4 m. Ervan uitgaande dat hieronder nog een ca. 10 cm dikke fundering zit, kan geconcludeerd worden dat de bodem hier tot een diepte van ca. -2,50 m verstoord is. De tweede kelder bevond zich centraal in het gebouw, ter hoogte van de zijbeuk. Deze kelder is gelijkaardig met de eerste kelder nabij de straat, en zal eveneens verstoord zijn tot een diepte van ca. -2,50 m.

Elders onder het rusthuis is de fundering minder diep aangebracht, maar dit betekent niet dat hij minder verstorend is geweest. Voor deze delen van het gebouw geldt een funderingsdiepte van ca. -1,2 m, waarbij er wel rekening mee gehouden moet worden dat het terrein iets afloopt in westelijke richting en dat de funderingen aan de westkant ongeveer 45 cm minder diep zaten dan aan de oostkant van het terrein. Desondanks moet er in het westelijke deel van het terrein rekening gehouden worden met een verstoring door het bouwen van het rusthuis tot ca. -80 cm. De verstoringen van het slopen gaan wellicht dieper.

Langs de zijkanten van het gebouw zijn caniveaus (leidingengoten) voorzien in de fundering t.b.v de nutsvoorzieningen.

In figuur 4 is een overzicht gegeven van het rusthuis en de dieptes van de vergravingen in functie van de funderingen.

Figuur 3b. Grondplan van de kelder aan de straatzijde (niet opgevuld in de tekening). Aan de linkerkant hiervan is het nog te slopen tussengebouw aangegeven, aan de westkant van de kelder is het reeds gesloopte deel van het rusthuis aangegeven.

Figuur 3c. Zicht op het rusthuis voorafgaand aan de sloop (uit dossier stedenbouwkundige vergunningsaanvraag 'gedeeltelijk slopen van een rusthuis').

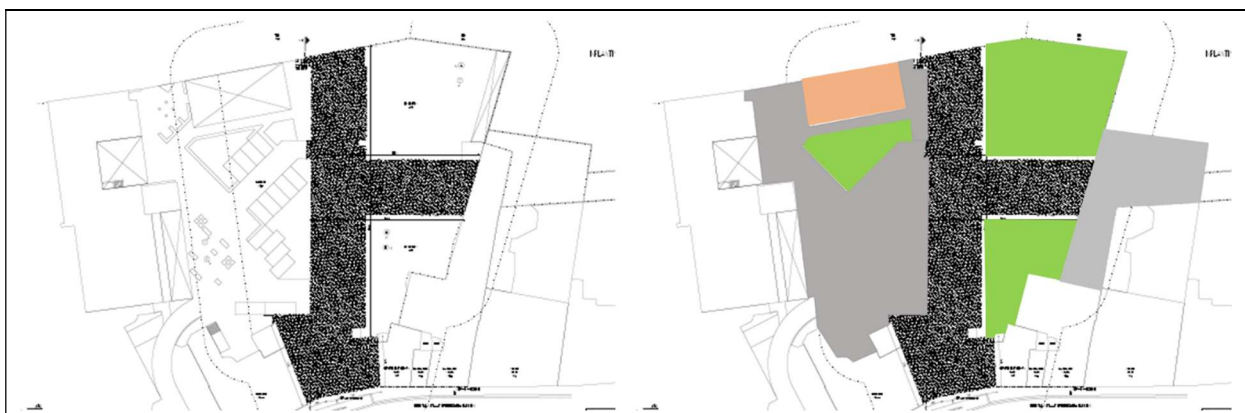
Figuur 3d. Zicht op de zijbeuk van het rusthuis voorafgaand aan de sloop (uit dossier stedenbouwkundige vergunningsaanvraag 'gedeeltelijk slopen van een rusthuis').

Figuur 4. Overzicht van de dieptes van de funderingen van het rusthuis: blauw=fundering tot -2,7 m; oranje=fundering tot -1,2 m; groen=fundering tot -80 cm.

Verder is er nog een smalle bebouwing tussen het hierboven besproken gebouw van het rusthuis en het herenhuis Versteyle-Dufour (zie ook figuur 3b). Dit gedeelte was oorspronkelijk een straatje/steegje met een grote poort via dewelke men met paard en kar langs het huis kon komen. Deze is in de loop der tijd dicht gebouwd. Onder deze bebouwing bevindt zich geen kelder maar er zal wel sprake zijn van enige fundering, hoewel niet bekend is hoe deze eruit ziet.

Rond het rusthuis waren verhardingen aangelegd. Deze verhardingen en de dieptes daarvan zijn weergegeven in figuur 5. Voor het aanleggen van de parking en de toegangswegen zijn klinkers gebruikt, die op een fundering zijn aangebracht. Hiertoe is de grond tot een diepte van ca. 50 cm vergraven. De groenzones zijn niet vergraven. Voor de fietsenstalling is ook klinkerverharding gelegd, waarvoor de bodem tot een diepte van ca. 40 cm is vergraven (zie ook fig. 6h).

Figuur 5. Overzicht van de dieptes van de verhardingen rondom het rusthuis. Zwart: rusthuis (zie figuur 4); grijs=verhardingen, fundering tot -50 cm; groen=groenzone; roze=fietsenstalling, fundering tot -40 cm.

De hierboven beschreven situatie komt niet meer overeen met de huidige. Op dit moment is het grootste deel van het plangebied reeds grondig gesloopt. Het betreft het grootste deel van het rusthuis en de verhardingen die hier direct omheen lagen. Voor deze sloopwerken is een vergunning afgeleverd (dossiernummer 208/15, bijlage 1). Het gedeelte langs de straatkant is toentertijd niet gesloopt (fig. 6a), noch het gedeelte van het voormalige steegje, omdat er anders een gapend gat zou ontstaan in een voor de rest gesloten gevelwand van een belangrijke centrumstraat. Dit zou bovendien gevaar kunnen opleveren voor de stabiliteit van de ernaast gelegen panden, aangezien deze tegen het rusthuis aan zijn gebouwd.

De kelder van dit gedeelte van het rusthuis is nog toegankelijk; bij terreininspectie kon vastgesteld worden dat de diepte inderdaad overeenkomt met ca. -2,50 m onder het straatniveau en dat de hele kelder is uitgevoerd in beton. Er is dus geen sprake van nog resterende oude onderkeldering (mogelijke oude muren en gewelven) (fig. 6i-m).

In het kader van deze sloopvergunning is advies gevraagd aan het Onroerend Erfgoed, wat afgeleverd is op 10 juli 2015. In dit advies werd aangegeven dat er geen bezwaar was tegen het slopen. Er is bijgevolg geen archeologische begeleiding voor deze sloop geweest. Tijdens deze sloopwerken zijn niet alleen het gebouw maar ook

het hele terrein errond, uitgezonderd de parkeerplaats ten zuiden ervan en de fietsenstalling ten westen ervan, grondig vergraven en verstoord. Aangezien het slopen zonder archeologische begeleiding is uitgevoerd, kan ervan uitgegaan worden dat deze rigoureuus en grondig (diepgaand) is gebeurd.

4.2 Nieuwe toestand

Uit bovenstaande beschrijving is gebleken dat niet alles is gesloopt: de parking in het zuidelijke deel van het plangebied is nog in gebruik en ook de fietsenberging tegen de westelijke perceelsgrens is nog altijd functioneel. Tenslotte is het straatgedeelte van het rusthuis ook nog aanwezig.

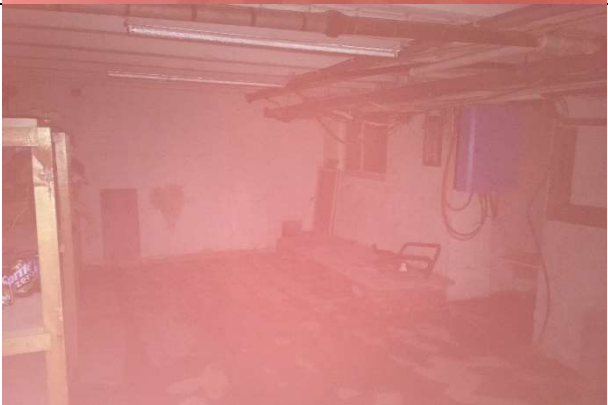
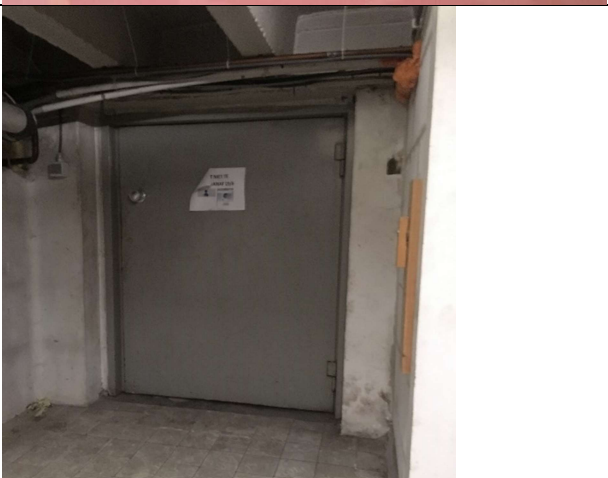
Figuur 6 geeft een overzicht van de huidige toestand van het terrein. In figuur 7 zijn de werken samengevat en zijn de dieptes van de geplande verstoringen weergegeven.

Van zuid naar noord zullen deze hieronder tekstueel worden toegelicht en zal een inschatting van de impact op mogelijk nog ongeroerde bodem gegeven worden.

	a. Zicht op het nog niet gesloopte gedeelte van het rusthuis.
	b. Zicht op het te behouden gedeelte van het rusthuis/kinderdagverblijf.

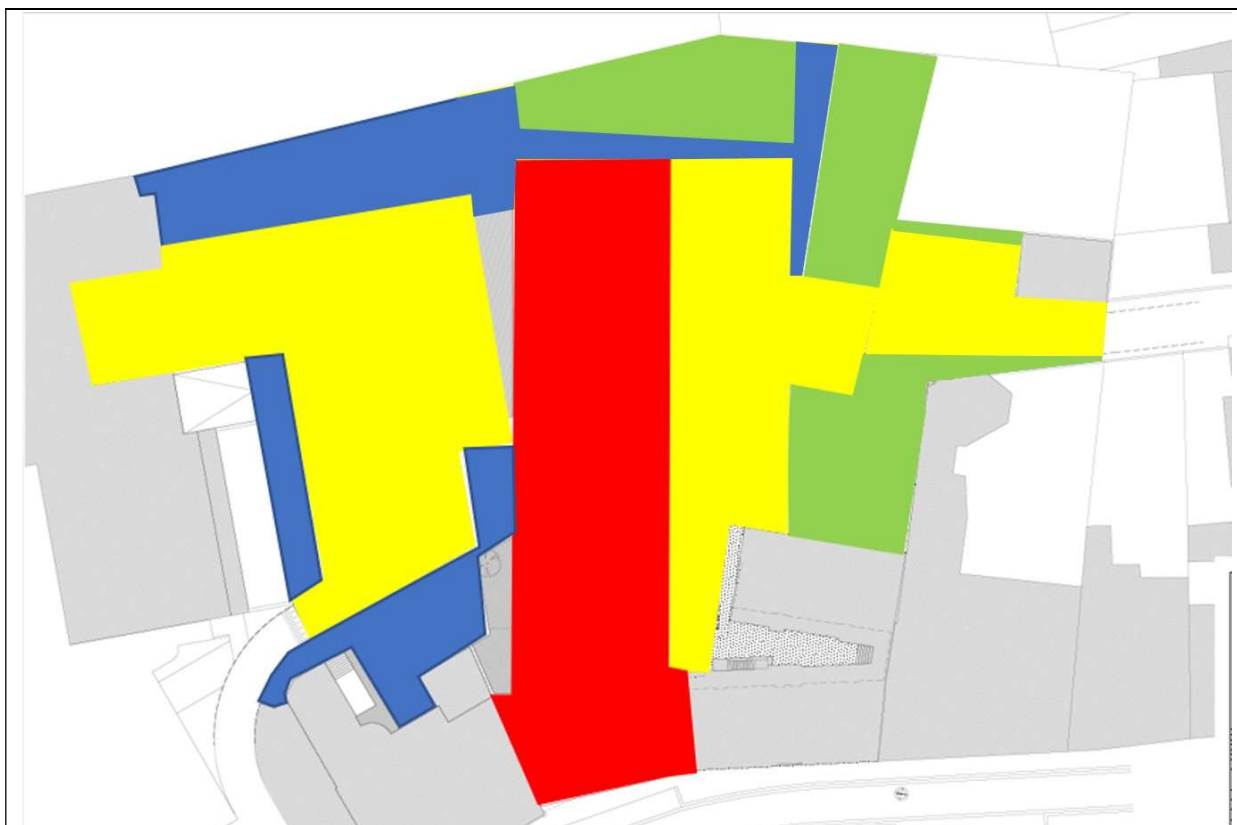
	c. Klinkerverharding (parkeerplaats) in het zuidoostelijke deel van het plangebied, met zicht op de toegangsweg vanaf de Herentalsstraat.
	d. Klinkerverharding (parkeerplaats) in het zuidwestelijke deel van het plangebied.
	e. Zicht op het centrale deel waar het reeds gesloopte rusthuis stond.
	f. Zicht op de overgang van het gesloopte naar het nog intacte deel (zuidelijke parking), waaruit het niveauverschil tussen beide delen van het plangebied – veroorzaakt door de sloop – blijkt.

	g. Zicht op de noordelijke toegangsweg. Achter de blauwe bestelbus ligt klinkerverharding, ervoor bevindt zich het gedeelte van het terrein dat gesloopt is.
	h. Zicht op de fietsenstalling, waaruit de klinkerverharding blijkt. Het terrein loopt in vergelijking met de klinkerverharding van de parkeerplaats hier ook wat af.
	i. Kelder aan de voorkant van het gebouw (nog niet gesloopt). Hierop is te zien dat deze helemaal in beton is vervaardigd, en dat er geen sprake meer is van oudere kelders (gewelfd). Zicht op gedeelte tegen de straat (centraal).
	j. Kelder aan de voorkant van het gebouw (nog niet gesloopt). Hierop is te zien dat deze helemaal in beton is vervaardigd, en dat er geen sprake meer is van oudere kelders (gewelfd). Zicht op centrale deel.

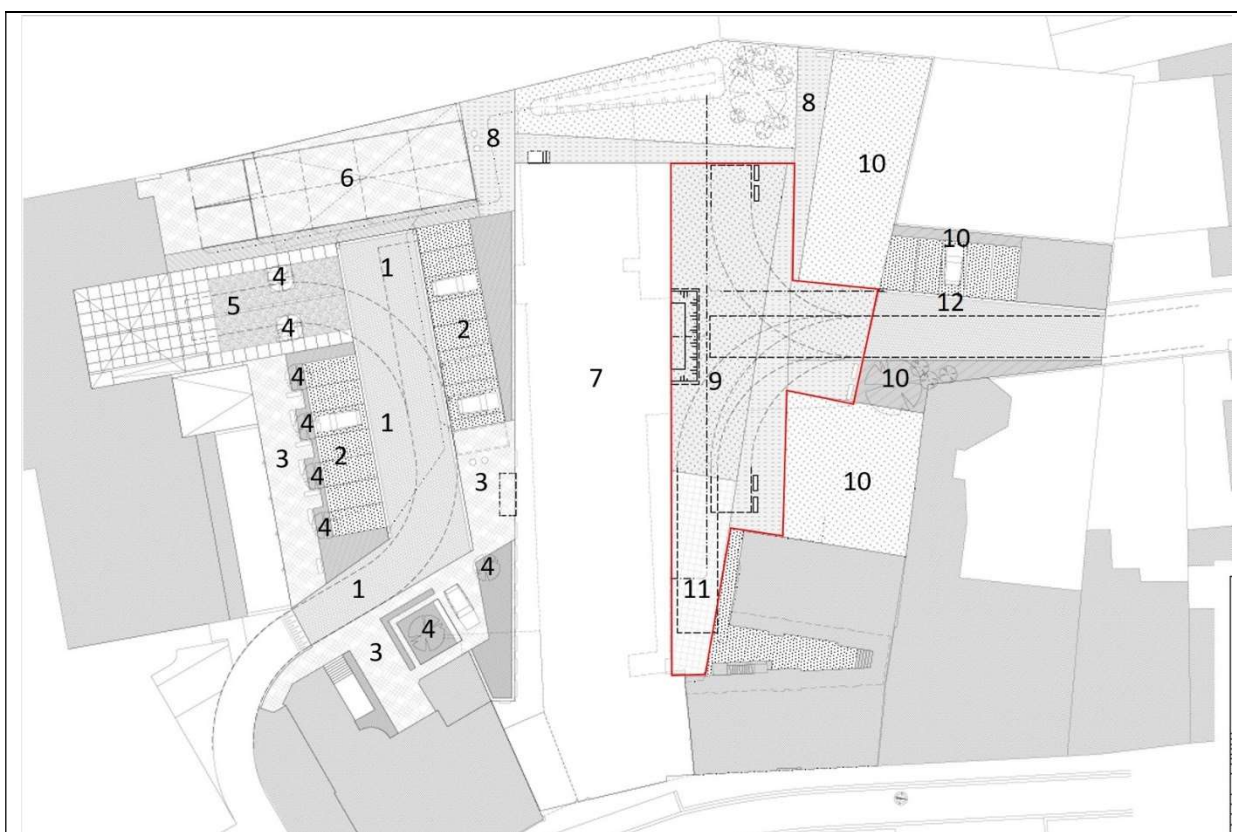
	k. Kelder aan de voorkant van het gebouw (nog niet gesloopt). Hierop is te zien dat deze helemaal in beton is vervaardigd, en dat er geen sprake meer is van oudere kelders (gewelfd). Zicht op zuidwestelijke deel.
	l. Kelder aan de voorkant van het gebouw (nog niet gesloopt). Hierop is te zien dat deze helemaal in beton is vervaardigd, en dat er geen sprake meer is van oudere kelders (gewelfd). Zicht op zuidoostelijke deel.
	m. Kelder aan de voorkant van het gebouw (nog niet gesloopt). Hierop is te zien dat deze helemaal in beton is vervaardigd, en dat er geen sprake meer is van oudere kelders (gewelfd). Zicht op de liftkoker in het westelijke deel.

Figuur 6. Situatiefoto's op het terrein.

©LARES

Figuur 7a. Overzicht van de dieptes van de geplande werken in functie van de nieuwbouw. Blauw=-40 cm; geel=-50 cm; rood=>-2,45 m; groen=groenzone, onbekend of hier werken noodzakelijk zijn.

Figuur 7b. Numerieke weergave van de beschreven zones.

Zuidelijke brandweerweg/toegangsweg (1)

In het verlengde van de huidige toegangsweg vanaf de Herentalsstraat wordt een nieuwe klinkerverharding voorzien, bestaande uit niet-waterdoorlatende klinkers. Het water zal afgevoerd worden naar goten die aan weerszijden van deze weg komen te liggen. Dit zijn platte goten op een fundering, waarbij de onderkant op een diepte van maximaal 50 cm komt te liggen. De klinkerverharding moet volstaan om brandweerwagens toe te laten. In functie hiervan worden ca. 10 cm dikke klinkers gebruikt, die op een fundering en onderfundering gelegd zullen worden. gezamenlijk gaat het om een ca. 50 cm dik pakket.

Tenslotte wordt nog een riool voorzien centraal onder deze weg, die op een diepte van 60 cm zal liggen onder de fundering van de weg. De sleuf hiervoor zal maximaal 40 cm breed zijn.

Omdat niet bekend is of er zich nog archeologische resten onder de huidige klinkerbestrating bevinden en omdat er vanuit gegaan mag worden dat bij het aanbrengen van een fundering voor deze verharding eventuele archeologische resten nog niet diepgaand zijn verstoord, is er een kans dat er hier nog archeologische resten aanwezig zijn.

Parkeerplaatsen aan weerszijden van de brandweerweg (2)

Ten noorden en ten zuiden van de brandweerweg zijn enkele parkeerplaatsen voorzien, telkens zeven aan elke zijde. Deze parkeerplaatsen krijgen een fundering gelijkend aan die van de brandweerweg, met andere woorden tot een diepte van 50 cm, maar met dat verschil dat hier geen klinkers gebruikt zullen worden maar kunststof honinggraadplaten die gevuld worden met grind.

Omdat niet bekend is of er zich nog archeologische resten onder de huidige klinkerbestrating bevinden en omdat er vanuit gegaan mag worden dat bij het aanbrengen van een fundering voor deze verharding eventuele archeologische resten nog niet diepgaand zijn verstoord, is er een kans dat er hier nog archeologische resten aanwezig zijn.

Verhardingen ten zuiden, ten noorden en ten oosten van de brandweerweg (3)

Ten zuiden van de hierboven beschreven parkeerplaatsen en ten noorden en oosten van de brandweerweg (tussen deze weg en de gehandhaafde bebouwing) zullen verhardingen worden aangebracht. Het gaat telkens om een niet-waterdoorlatende verharding die, inclusief de onderliggende fundering, tot een diepte van -40 cm zal reiken.

Omdat niet bekend is of er zich nog archeologische resten onder de huidige klinkerbestrating bevinden en omdat er vanuit gegaan mag worden dat bij het aanbrengen van een fundering voor deze verharding eventuele archeologische resten nog niet diepgaand zijn verstoord, is er een kans dat er hier nog archeologische resten aanwezig zijn.

Boomaanplant (4)

Tussen de zuidelijke parkeerplaatsen en de waterdoorlatende verharding is een rij bomen voorzien. Het gaat om zes bomen. Middenin de waterdoorlatende verharding aan de oostkant is ook nog een boom voorzien. Deze bomen staan er momenteel nog niet, en het is ook niet bekend welke bomen hier geplant zullen worden (of zelfs of deze überhaupt geplant zullen worden). Het is daarom ook nog niet bekend in hoeverre het planten van deze bomen, met name het uitgraven van het boomgat, een zware impact zal hebben op nog ongeroerde bodem.

Omdat niet bekend is of er zich nog archeologische resten onder de huidige klinkerbestrating bevinden en omdat er vanuit gegaan mag worden dat bij het aanbrengen van een fundering voor deze verharding eventuele archeologische resten nog niet diepgaand zijn verstoord, is er een kans dat er hier nog archeologische resten aanwezig zijn.

Verharding ten westen van de zuidelijke parkeerplaats (5)

Ten westen van de zuidelijke parkeerplaats wordt ook een verharding voorzien. Het gaat om een verharding in betonnen dallen die ook geschikt is voor brandweerwagens. Water kan hier infiltreren in plaats van afgevoerd te moeten worden door riolering. De onderkant van deze verharding zal zich op ca. -50 cm bevinden.

Omdat niet bekend is of er zich nog archeologische resten onder de huidige klinkerbestrating bevinden en omdat er vanuit gegaan mag worden dat bij het aanbrengen van een fundering voor deze verharding eventuele archeologische resten nog niet diepgaand zijn verstoord, is er een kans dat er hier nog archeologische resten aanwezig zijn.

Zone van fietsenstalling en vuilbakken (6)

De huidige fietsstalling is nog in gebruik. Mogelijk wordt het bovengrondse gedeelte herbruikt, maar dit is nog niet zeker. Ter plaatse van de fietsstalling wordt een niet waterdoorlatende verharding voorzien, waarvan de onderkant zich op -40 cm bevindt. Hierop zal de huidige bovengrondse constructie terug geplaatst worden of zal een nieuwe geplaatst worden.

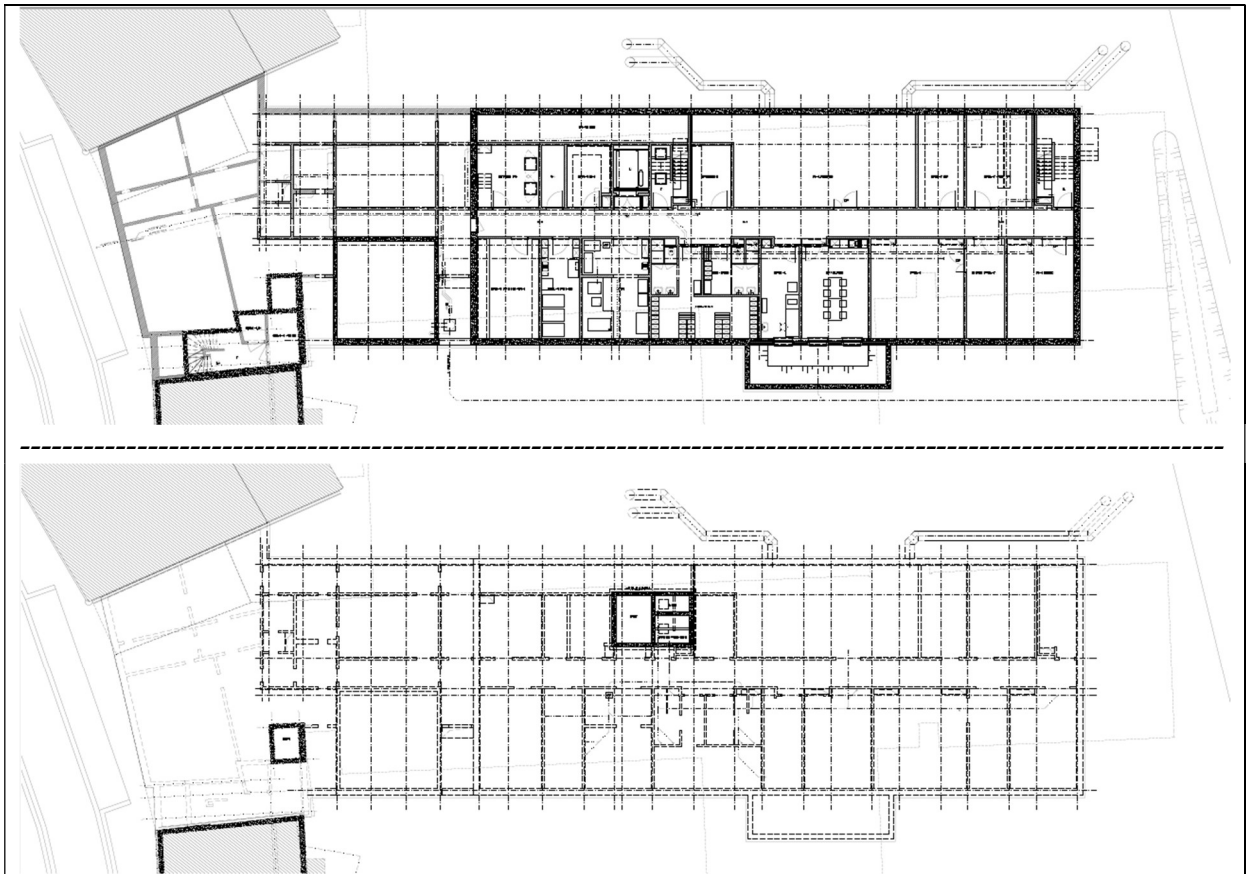
Omdat niet bekend is of er zich nog archeologische resten onder de huidige klinkerbestrating bevinden en omdat er vanuit gegaan mag worden dat bij het aanbrengen van een fundering voor deze verharding eventuele archeologische resten nog niet diepgaand zijn verstoord, is er een kans dat er hier nog archeologische resten aanwezig zijn.

Nieuwbouw (7)

De bouwput die voor de nieuwbouw gegraven zal worden is iets ruimer dan het gebouw zelf. Uit de kelderplannen voor de nieuwbouw kan afgeleid worden dat deze tot een diepte van -2,45 m zullen reiken, en dit voor het hele gebouw (fig. 9). Hierbij moet wel weer rekening gehouden worden met het feit dat het terrein iets afloopt in westelijke richting, waardoor de kelders in het westen op een diepte van

ca. -2 m zullen komen te liggen. Lokaal worden een diepere vergravingen gerealiseerd om de liftkoker te kunnen plaatsen (fig. 8, onder). Deze zal tot een diepte van ca. -3,95 m reiken.

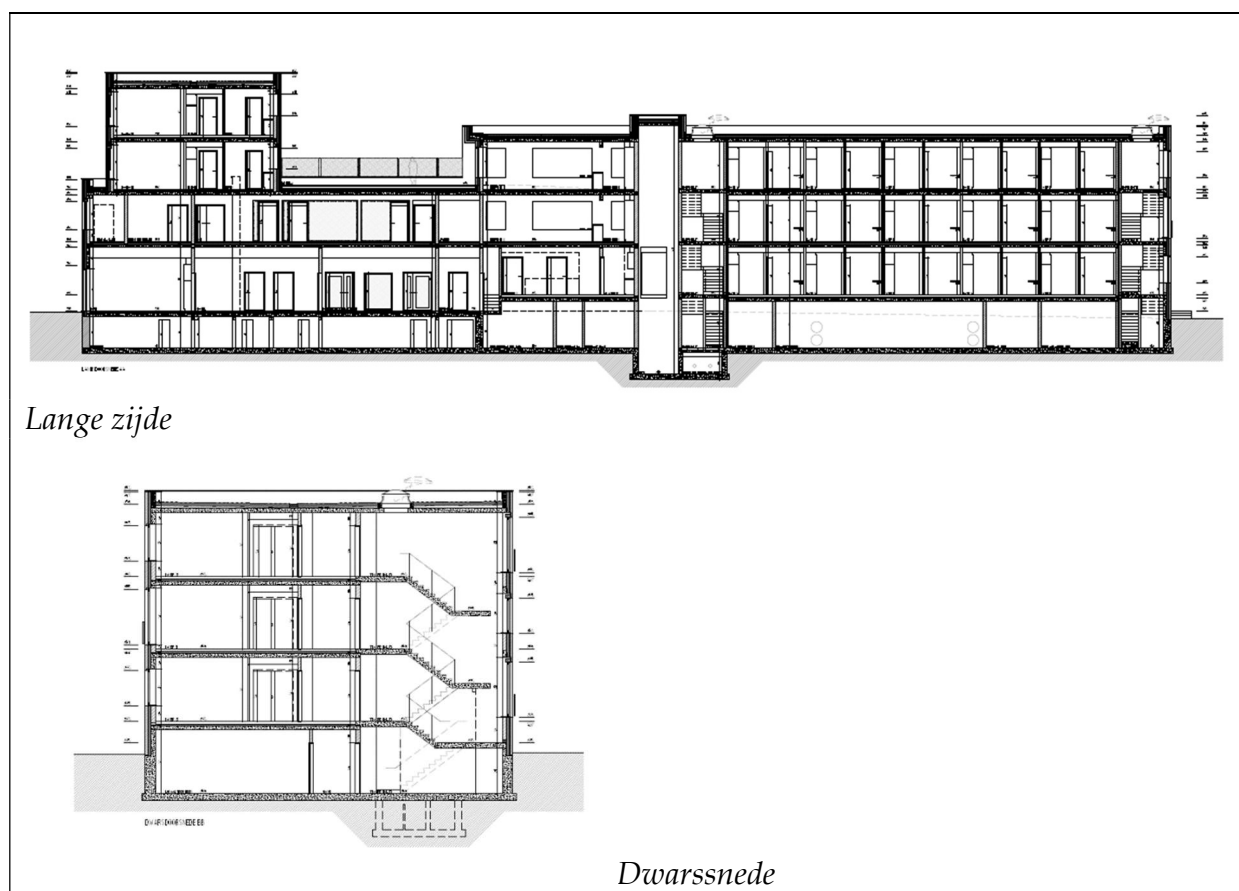
Wat betreft de nutsvoorzieningen zullen de aansluitingen voor water, gas etc. via de kelder verlopen vanaf de straat naar achter toe.

Figuur 8. Grondplan van de kelder (boven) en dieper niveau met liftkokers (onder).

Dit gedeelte wordt opgetrokken in bij het afgeven van de sloopvergunning reeds vrijgegeven gedeelte van het terrein, dat door de sloopwerken zwaar verstoord is. Bijgevolg zullen hier geen archeologische resten meer aangetroffen worden.

Alleen het gedeelte dat nog gesloopt moet worden, zou in theorie archeologische resten van oude bebouwing kunnen opleveren. Het komt immers regelmatig voor dat de bebouwing uit de nieuwe en nieuwste tijd wordt opgetrokken op nog intacte kelders/funderingen die enkele eeuwen ouder zijn. Bij terreininspectie is echter vastgesteld dat de huidige kelder ca. 2,7 m diep is ten opzichte van het straatniveau, en dat er geen sprake is van incorporatie van oudere funderingen of kelders in de nieuwe. Dit betekent dat hier ook geen archeologische resten meer verwacht worden, maar dat deze reeds volledig verdwenen zijn.

Figuur 9. Sneden van de toekomstige nieuwbouw.

Wegenis ten westen en ten noordwesten van het nieuwe gebouw (8)

Ten westen zal een nieuwe weg worden aangelegd die langs de westgevel van het nieuwe gebouw loopt. Deze weg loopt in zuidelijke richting iets verder door tot aan de nieuwe fietsstalling, en in noordelijke richting sluit hij aan op een weg met een oost-west tracé, die ook langs de noordgevel van de nieuwbouw loopt.

Het stuk ten westen van de nieuwbouw, en een gedeelte van de weg ten zuiden ervan zullen uitgevoerd worden in een verharding die afwatert in het groen dat aansluitend aan deze wegen is voorzien. De fundering van deze wegen ligt op -40 cm.

Aangezien deze wegen worden voorzien in de reeds vrijgegeven zone waar de voorgaande bebouwing heeft gestaan, en aangezien deze bebouwing vrij rigoureuus is gesloopt, is het weinig waarschijnlijk dat er zich hier nog ongestoorde bodem bevindt. Er kan dus aangenomen worden dat deze werken worden uitgevoerd in reeds geroerde grond en dat ze bijgevolg geen impact hebben op ongestoorde bodem.

Zone aansluitend aan de noordgevel van de nieuwbouw (9, rood omrand)

Ten noorden van de nieuwbouw wordt een gazon voorzien, dat gelegen is tussen de gevel van de nieuwbouw en de hierboven al aangehaalde nieuwe weg. Ook ten

noorden van deze nieuwe weg wordt gazon (10) voorzien. Tenslotte wordt aan de noordoostkant van de nieuwbouw een terras voorzien.

Omdat dit gedeelte echter ook toegankelijk moet zijn voor de brandweer, zal het gazon uitgevoerd worden als 'gewapend gazon', waarvan de onderkant gelegen is op -50 cm. Het gedeelte van de weg dat in deze zone ligt zal gelijkaardig opgebouwd worden als de weg in het zuidelijke deel van het plangebied, wat betekent dat de fundering tot -50 cm reikt. Tenslotte maakt het terras (11), uitgevoerd in graniet, ook onderdeel van het stuk dat toegankelijk moet zijn voor de brandweer, waardoor het eveneens een stevige fundering tot -50 cm krijgt.

Aangezien deze werken worden voorzien in de reeds vrijgegeven zone waar de voorgaande bebouwing heeft gestaan, en aangezien deze bebouwing vrij rigoureuus is gesloopt, is het weinig waarschijnlijk dat er zich hier nog ongestoorde bodem bevindt. Er kan dus aangenomen worden dat deze werken worden uitgevoerd in reeds geroerde grond en dat ze bijgevolg geen impact hebben op ongestoorde bodem.

Weg ten noorden richting de Deken Adamsstraat (12)

Aansluitend aan de brandweerzone langs de noordgevel van de nieuwbouw zal een nieuw stuk weg worden aangelegd dat aansluit bij de bestaande oprit vanaf de Deken Adamsstraat. Deze weg zal op een gelijkaardige manier worden aangelegd als de weg in het zuidelijke deel van het plangebied, wat betekent dat hij uitgevoerd wordt in een niet-waterdoorlatende klinkerverharding met een fundering en onderfundering tot een diepte van ca. -50 cm, en dat aan weerszijden platte goten worden voorzien met een fundering die ook tot -50 cm reikt.

Aangezien deze wegen worden voorzien in de reeds vrijgegeven zone waar de voorgaande bebouwing heeft gestaan, en aangezien deze bebouwing vrij rigoureuus is gesloopt, is het weinig waarschijnlijk dat er zich hier nog ongestoorde bodem bevindt. Er kan dus aangenomen worden dat deze werken worden uitgevoerd in reeds geroerde grond en dat ze bijgevolg geen impact hebben op ongestoorde bodem.

Graszones ten oosten en westen van de noordelijke weg (10)

Links en rechts van de noordelijke toegangsweg zijn twee zones voorzien die begroeid zullen worden met gras. Op dit moment is het nog niet duidelijk in hoeverre de bodem hiervoor volstaat, of dat de bodem hier gedeeltelijk afgegraven zal gaan worden en opnieuw aangevuld zal worden met zwarte grond.

Deze zones met gras liggen in een gedeelte van het terrein dat tijdens de slooptactiviteiten reeds grondig verstoord zal zijn. Het is daarom aannemelijk dat op deze locaties geen sprake meer is van een onverstoord bodemopbouw, waardoor deze werken weinig tot geen impact meer zullen hebben.

4.3 Conclusie

Afgaande op de beschrijvingen van de geplande werken, in combinatie met wat al bekend is over de verstoringgraad van het terrein, kan besloten worden dat een

groot deel van het plangebied al zodanig verstoord is dat hier geen archeologische resten meer verwacht worden.

Het enige gebied dat nog in aanmerking komt om archeologische resten in de bodem te herbergen, is het gedeelte dat ten zuiden van het toenmalige rusthuis ligt en nu volledig verhard is met klinkers en in gebruik is als parkeerplaats, en de volgebouwde steeg. Aangezien de werken voor het aanleggen van deze parkeerplaats niet dermate diepgaand zijn geweest dat zij archeologische resten behorend tot de historische bebouwing van de oude stad Turnhout, bestaat de mogelijkheid dat deze resten onder de huidige klinkerverharding en bijhorende fundering nog zichtbaar zijn. Omdat de volgebouwde steeg niet onderkelderd is maar er wellicht wel sprake is van enige fundering, bestaat de mogelijkheid dat hier ook nog archeologische resten in de bodem aanwezig zijn.

5 Archeologisch bureauonderzoek

In dit hoofdstuk wordt verslag uitgebracht van het bureauonderzoek naar de archeologische en historische kennis over het plangebied (*assessment-rapport*). De hierbij gehanteerde methoden, technieken en criteria zijn beschreven in hoofdstuk 3.

5.1 Archeologische voorkennis

Er is nog geen archeologisch onderzoek in welke vorm dan ook uitgevoerd binnen de grenzen van het plangebied. Wel is het onderzoeksgebied mee ingekleurd binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Turnhout (zie *infra*). Deze bureaustudie is met andere woorden het eerste onderzoek dat voor deze locatie wordt uitgevoerd. Buiten de grenzen van het plangebied zijn op verschillende locaties al archeologisch onderzoek uitgevoerd, of zijn archeologische waarden bekend. Deze worden beschreven in paragraaf 5.6.

5.2 Historische bronnen

Voor het historisch onderzoek is gebruik gemaakt van de gegevens uit de inventaris onroerend erfgoed² en verschillende bronnen uit de lokale heemkundige traditie en bronnen rond historische streekbeschrijving en toponymie.

Over de oorsprong van de naam 'Turnhout' bestaan verschillende opinies.³ De oudste vermelding van de naam⁴ gaat alvast terug tot de 12^e eeuw waar in een document van de abdij van Tongerlo uit 1186 de naam '*Turnolt*' te lezen valt. In een document uit 1187, dat bewaard wordt in *les archives nationales* te Parijs, is de vermelding '*Turneholt*' genoteerd. In hetzelfde archief bevindt zich ook een document uit 1212 met de eerste vermelding van '*Turnhout*'.

Aan de grotere beken in een bredere omgeving (Aa en Wamp) bevinden zich op de hoger gelegen dekzandruggen sporen van prehistorische bewoning. De tot nu toe oudste bewoningssporen, gevonden tijdens recent archeologisch onderzoek langsheen het Heieinde in Oosthoven, dateren uit het midden-paleolithicum. Meer verspreide, overwegend losse vondsten veronderstellen tevens een bewoning in het mesolithicum.

De oudste bewoningssporen in de stadskern van Turnhout⁵ zijn te dateren in de late bronstijd. Vanaf de ijzertijd stijgt het aantal sporen en vondsten exponentieel. Vanaf de Romeinse periode zijn verschillende nederzettingen op de zandleemruggen ten oosten van het centrum van de stad ontstaan, maar in het centrum van Turnhout zijn voor deze periode vooralsnog geen aanwijzingen.⁶ Vanaf de Merovingische periode komen wel weer sporen van bewoning in Turnhout voor. Tijdens de Karolingische periode vermoedt men wederom een korte onderbreking in de occupatiegeschiedenis van de stad, maar vanaf de 11^e eeuw blijkt de zandrug terug bewoond.

Na de 13^e eeuw zullen de kleine erven uitgroeien tot grote gehuchten die bestaan uit

² Turnhout (ID 120755).

³ http://www.oud-turnhout.be/oorsprong_naam

⁴ Gyselinck 1960, 981.

⁵ Delaruelle & Vandoninck 2009.

⁶ Delaruelle & Tops 2012, 53-78.

verschillende erven waartoe ook de omliggende grote akkercomplexen gerekend mogen worden, die werden opgehoogd door het gebruik van plaggen.⁷ De bewoningkern die vorm zal geven aan de stad Turnhout zal tevens in deze periode steeds meer verstedelijken en zal tegen de late middeleeuwen uitgroeien tot een belangrijk handelscentrum binnen de lakennijverheid.⁸

Met de Tachtigjarige Oorlog eindigt ook de welvaart van de stad Turnhout; plunderingen, epidemieën en doortrekkende troepen waren hier verantwoordelijk voor. Uiteindelijk zal de stad Turnhout en de omgeving zich opnieuw herstellen tijdens de 17^e eeuw onder de bloeiende handel tussen de zuidelijke en noordelijke Nederlanden.⁹ Deze gestage heropleving zorgde ook voor het verschijnen van nieuwe hoeves. Vanaf het midden van de 18^e eeuw helpt ook historische kaartmateriaal onze kennis van het plangebied en zijn omgeving beter te begrijpen (zie paragraaf 5.3).

Figuur 8. Uitsnede uit de Frickxkaart (1744). ©GEOPUNT/EH

5.3 Cartografische bronnen

Voor dit gedeelte van het onderzoek zijn de kaart van Frickx, de kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden (zgn. Ferrariskaart), de Atlas der Buurtwegen en de

⁷ Delaruelle & Tops 2012, 34-49.

⁸ Delaruelle & Tops 2012, 72.

⁹ Delaruelle & Tops 2012, 192-193.

Vandermaelenkaart gebruikt.¹⁰ De kadasterkaart van Popp en de kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw zijn voor het plangebied niet beschikbaar. Tot slot zijn verschillende topografische kaarten bekeken.

De oudst historische kaart die hier besproken wordt is de zgn. Frickx-kaart uit 1744 (fig. 8). Het plangebied bevindt zich op deze kaart op een doorgaande weg die vanuit het stadscentrum van Turnhout in noordelijke richting vertrekt. Dit betekent dat er sprake is van een fout in de georeferentie, aangezien het plangebied ten zuiden van de Grote Markt in het centrum van het historische Turnhout ligt, en op deze kaart dus eigenlijk ten zuiden van de stadskern weergegeven zou moeten worden. Om die reden wordt deze kaart hier verder buiten beschouwing gelaten, aangezien deze geen informatie oplevert.

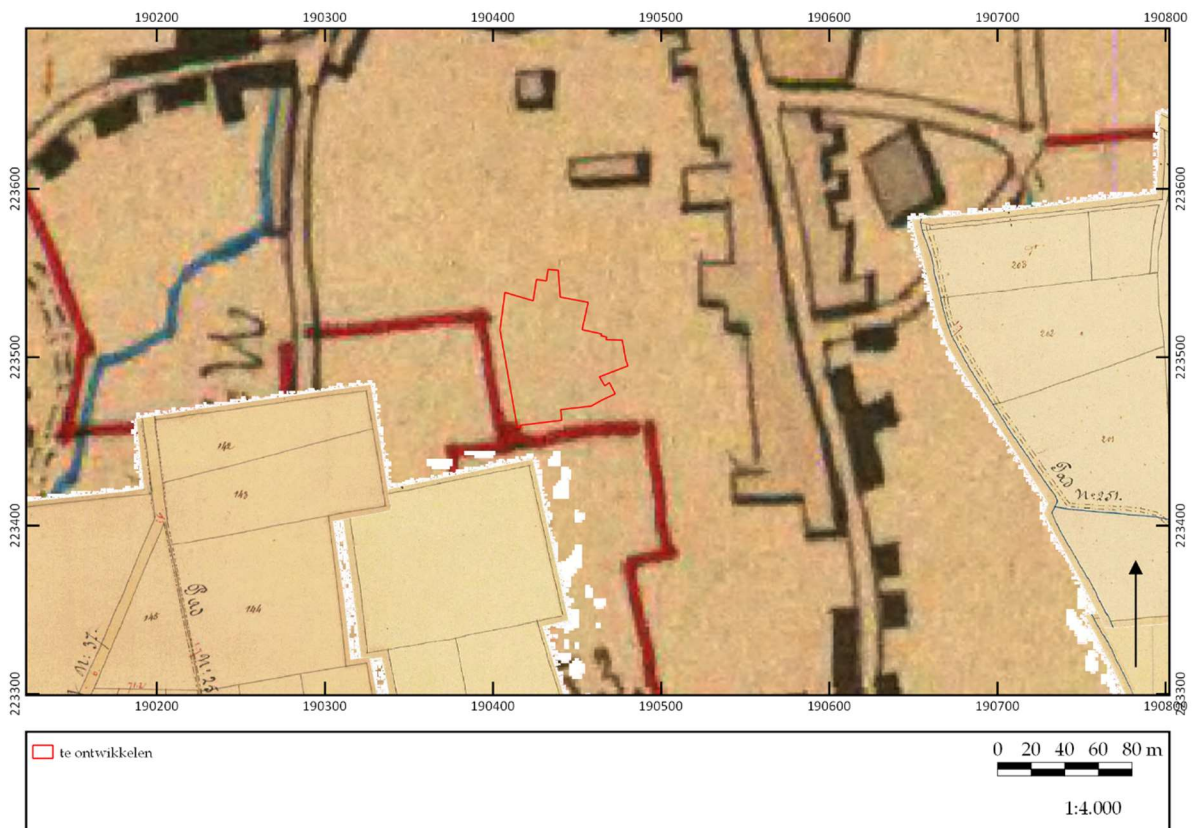
Figuur 9. Uitsnede uit de Ferrariskaart (1777). ©GEOPUNT/EH

Het is bekend dat in 1724 een grote stadsbrand een aanzienlijk aantal huizen langs de Herentalsstraat heeft verwoest.¹¹ Op de Ferrariskaart (1777, fig. 9) is dit echter niet meer te zien, en is dit stadsdeel wederom bebouwd. Het te ontwikkelen terrein is gesitueerd langs een van de zuidelijke uitvalswegen van de stad. Deze weg komt wat tracé betreft niet overeen met de huidige Herentalsstraat, en aangezien het tracé van

¹⁰ Alle gebruikte kaarten en luchtfoto's kunnen online geraadpleegd worden op <http://www.geopunt.be>. Dit zal niet elke keer herhaald worden bij de desbetreffende kaartbeschrijving.

¹¹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Herentalsstraat* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/101496> (geraadpleegd op 13 december 2017).

deze weg doorheen de geschiedenis niet is gewijzigd, mag hier uitgegaan worden van een fout in de georeferentie van deze kaart. Als we het plangebied dus iets opschuiven naar de weg toe, dan bevindt zich binnen de grenzen van het te ontwikkelen terrein historische bebouwing die gesitueerd is langs de Herentalsstraat, die vanaf het centrum (de huidige Grote Markt) richting het zuiden loopt, en aan weerszijden wordt geflankeerd door uitgebreide bebouwing. Naarmate verder van het centrum neemt deze bebouwing ook af in densiteit, en ter hoogte van het plangebied is de uitloper van de stad bereikt. Hier is nog zeker wel sprake van lintbebouwing langs de straat.

Figuur 10. Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (1841). ©GEOPUNT/EH

Ongeveer driekwart eeuw later worden de kaarten van de Atlas der Buurtwegen (1841, fig. 10) en de kaart van Vandermalen (1846-1854, fig. 11) gemaakt. Beide vormen over het algemeen grotendeels aftekeningen van elkaar waardoor ze eenvoudig samen zouden kunnen worden besproken. Echter, op beide kaarten is het plangebied heel anders aangegeven.

De kaart van de Atlas der Buurtwegen geeft het plangebied weer als onderdeel van de historische stadskern van Turnhout, maar ook hier blijkt er sprake te zijn van een fout in de georeferentie aangezien de Herentalsstraat te ver naar het oosten loopt in vergelijking met de ligging van het plangebied. Als het plangebied wederom wordt opgeschoven in de richting van de straat, dan blijkt nu ook weer dat het oostelijke deel overeenkomt met historische bebouwing die zich langs deze weg situeerde.

Zoals gezegd is de Vandermaelenkaart nagenoeg gelijktijdig opgesteld, waardoor het frappante verschil des te opvallender is. Het tracé van de uitvalsweg ten opzichte

van het plangebied ligt hier wel goed, hoewel de knik in het tracé wel minder geprononceerd is dan op de andere kaarten. Het te ontwikkelen gebied is voor een groot gedeelte als bebouwd aangeduid. Deze bebouwing maakt onderdeel uit van de lintbebouwing langs de weg, die op deze locatie erg naar achter doorloopt. Het westelijke deel en het zuidelijke deel zijn onbebouwd.

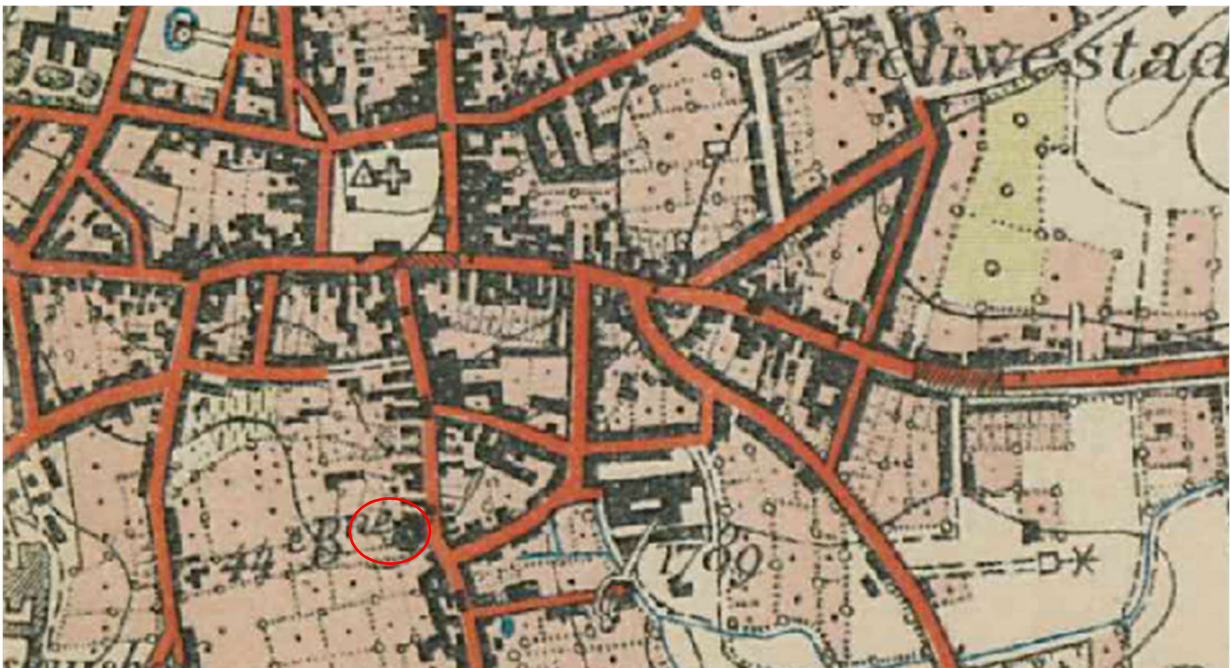
Figuur 11. Uitsnede uit de Vandermaelenkaart (1846-1854) met aanduiding van het plangebied. ©GEOPUNT/EH

Als deze drie historische kaarten onderling worden vergeleken, dan wordt duidelijk dat binnen de grenzen van het plangebied historische bebouwing heeft bestaan.

Figuur 12. Uitsnede uit de topografische kaart uit 1872. ©CARTESIUS

Om het chronologische gat tussen de Vandermaelenkaart en de oudste luchtfoto's op te vangen, zijn nog verschillende topografische kaarten geraadpleegd. Op de topografische kaart uit 1872 (fig. 12) is al een aanzet tot de verdichting van de bebouwing zichtbaar, hoewel dit nog beperkt is. Dit is niet alleen een tendens die zich in het centrum afspeelt maar ook langs de uitvalswegen en de zijstraten hiervan. Ter hoogte van het te ontwikkelen gebied komt bebouwing voor, maar deze is niet heel gedetailleerd weergegeven. De topografische kaart uit 1909 en 1913 (fig. 12) geeft aan dat deze tendens zich verder door heeft gezet. Ter hoogte van het te ontwikkelen terrein is ook bebouwing aangegeven langs de straatkant.

Figuur 12. Uitsnede uit de topografische kaart uit 1913. ©STADSARCHIEF TURNHOUT-TRAM 41

Vanaf 1928 (fig. 13) wordt de topografische kaart voor grote delen van Turnhout weinig gedetailleerd, en wordt de bebouwde zone gearceerd weergegeven. Voor het volledige plangebied (en dus ook voor de te ontwikkelen zone) is dit in 1928 nog niet het geval, waardoor we weten dat het gebied nog steeds grotendeels bebouwd is waarbij de bebouwing alleen langs de straatkant stond en het achterste gedeelte van het terrein nog onbebouwd was.

Ook voor de periode 1961-1962 (fig. 14) blijkt dit gedeelte van Turnhout nog niet als gearceerd (volledig bebouwd) te zijn weergegeven. Er is zelfs meer detail in te herkennen dan in de eerdere kaarten. Zo blijkt binnen het volledige plangebied een groot gebouw te staan, waarbij een kruis aangeeft dat het hier om een kerk of een religieus gebouw met een andere functie gaat. We weten dat het om een rusthuis gaat, dan in de jaren '50 is gesticht. Dit gebouw loopt tot ver naar achter op het terrein loopt.

Figuur 13. Uitsnede uit de topografische kaart uit 1928. ©CARTESIUS

Figuur 14. Uitsnede uit de topografische kaart uit 1961-1962. ©CARTESIUS

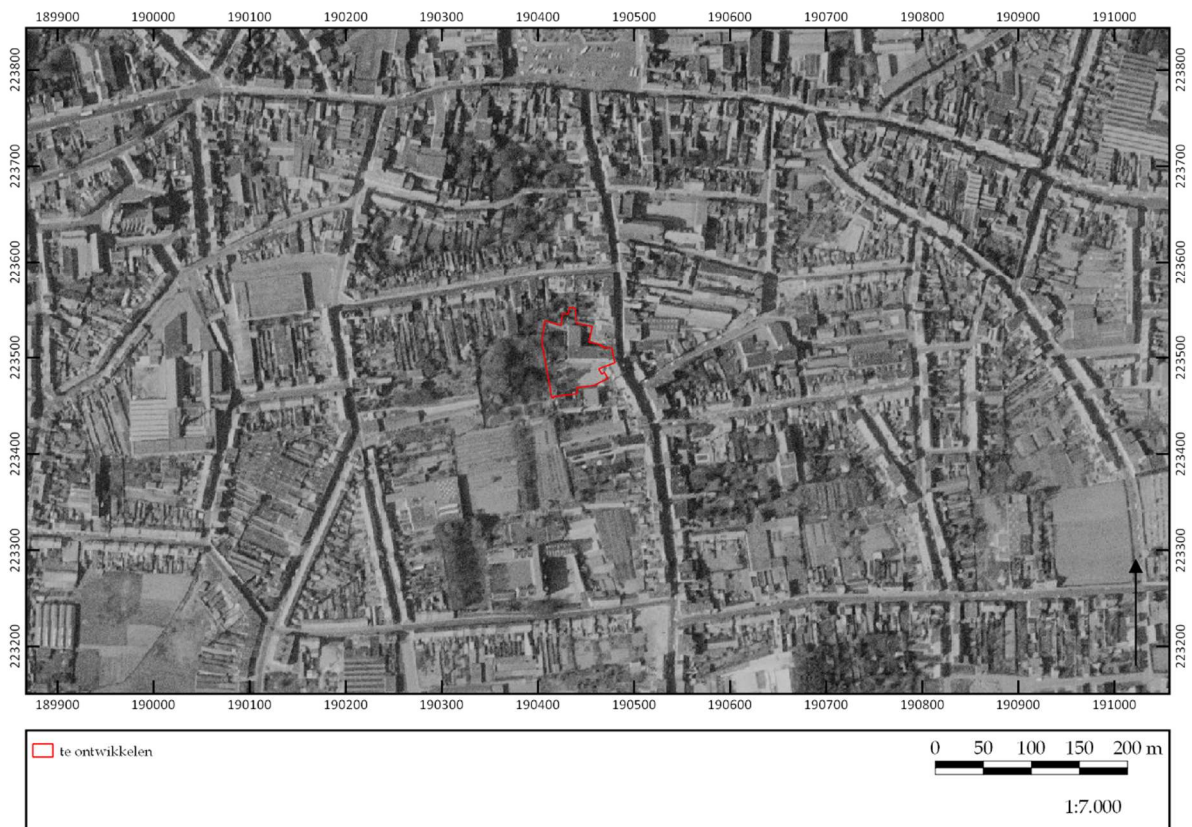
Afsluitend is de topografische kaart uit 1978-1993 (fig. 12) nog bekeken, waarop het te ontwikkelen gebied nu wel binnen de gearceerde, bebouwde zone van Turnhout voorkomt en er dus geen enkel detail meer over de bebouwing aangegeven is. Wel is nog een kruis aangegeven in het plangebied, waaruit afgeleid kan worden dat het gebouw dat reeds op de topografische kaart uit 1961-1962 is weergegeven, nog steeds in gebruik is.

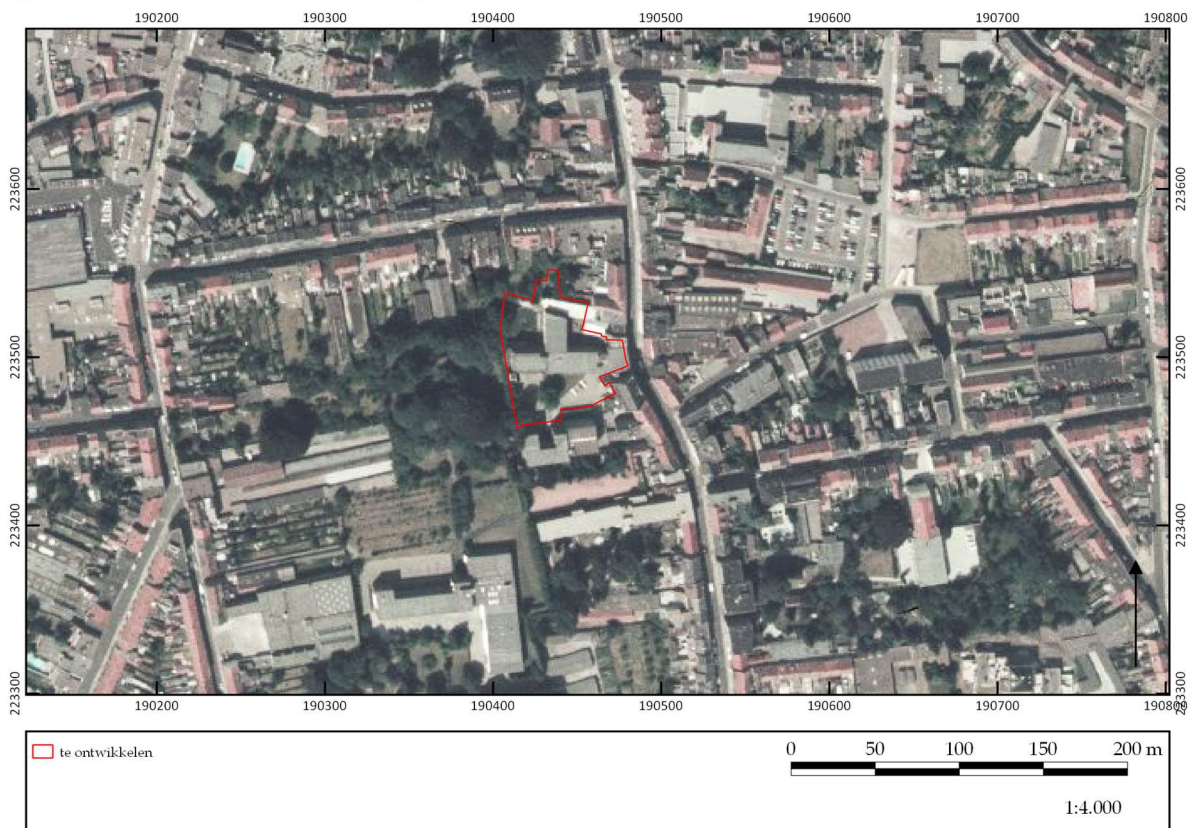
Figuur 12. Uitsnede uit de topografische kaart uit 1978-1993. ©GEOPUNT/EH

5.4 Luchtfotografie

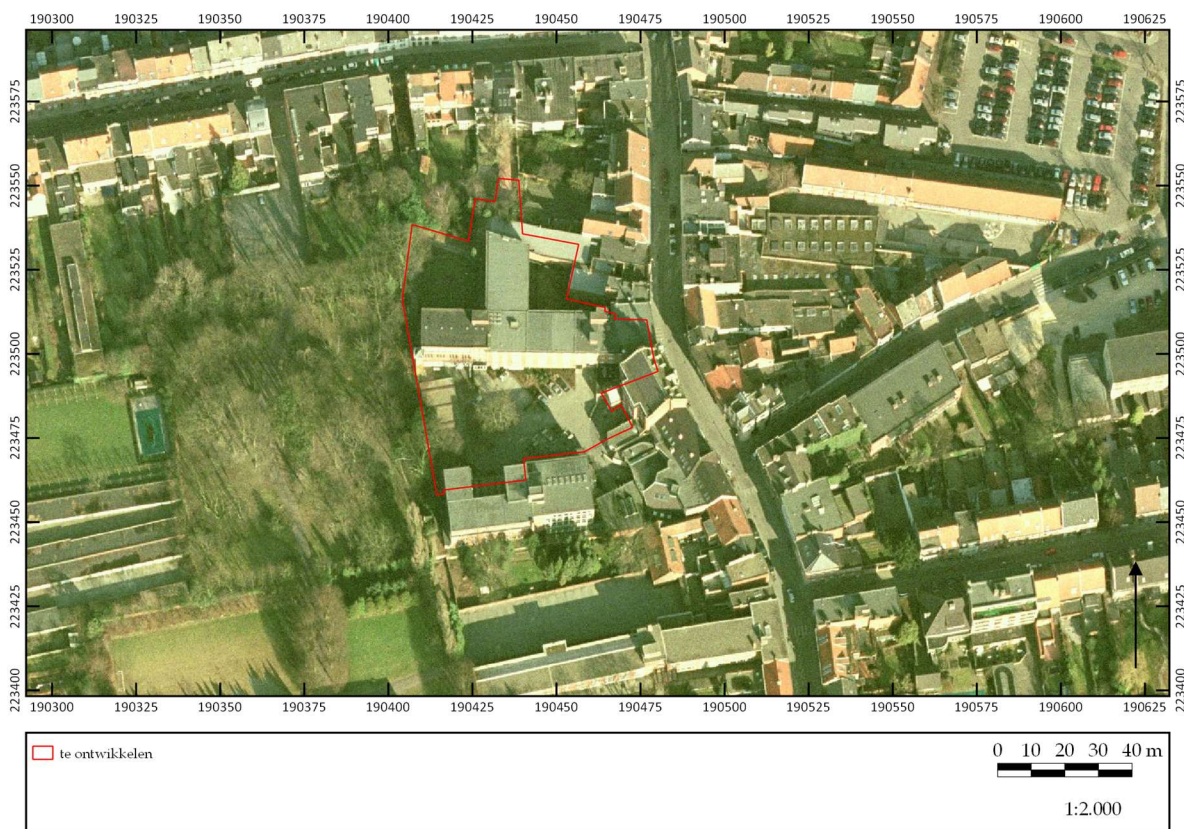
Ter aanvulling van de 18^e- en 19^e-eeuwse historische kaarten en de 19^e- en 20^e-eeuwse topografische kaarten zijn ook luchtfoto's uit verschillende jaartallen bekeken. De luchtfoto uit 1971 (fig. 13) is zeer grofkorrelig maar duidelijk genoeg om te kunnen vaststellen dat het grootste gedeelte van het te ontwikkelen terrein bebouwd is. Dit gebouw komt overeen met het gebouw dat op de topografische kaart uit 1961-1962 is weergegeven. Ten zuiden van dit gebouw, in het zuidoostelijke deel van het te ontwikkelen terrein, is een parkeerplaats aangebracht. De situatie op de luchtfoto uit 1979-1990 (fig. 14) toont aan dat de bebouwing is uitgebreid, en dat het gebouw in westelijke richting is verlengd. Ook lijkt er een bijkomend gebouw te zijn opgetrokken net ten noorden van het oudere. De parkeerplaats lijkt ongewijzigd te zijn gebleven. In 2000-2003 (fig. 15) is de situatie qua bebouwing grotendeels ongewijzigd hoewel er aan de westkant van het te ontwikkelen gebied enkele kleinere gebouwen zijn opgetrokken. De parkeerplaats is uitgebreid in westelijke richting. Eenzelfde situatie is (duidelijker) te zien op de luchtfoto uit 2005-2007 (fig. 16). Dit blijft ongewijzigd tot in 2016 (fig. 16) de grote gebouwen volledig afgebroken worden. Alleen de kleinere gebouwen in het westelijke deel en de parkeerplaats in het zuidelijke deel blijven gehandhaafd. Dit is de huidige situatie, in afwachting tot de bouw van het nieuwe complex.

Figuur 13. Uitsnede van de luchtfoto uit 1971. ©GEOPUNT/EH

Figuur 14. Uitsnede van de luchtfoto uit 1979-1990. ©GEOPUNT/EH

Figuur 15. Uitsnede van de luchtfoto uit 2000-2003.

©GEOPUNT/EH

Figuur 16. Uitsnede van de luchtfoto uit 2005-2007.

©GEOPUNT/EH

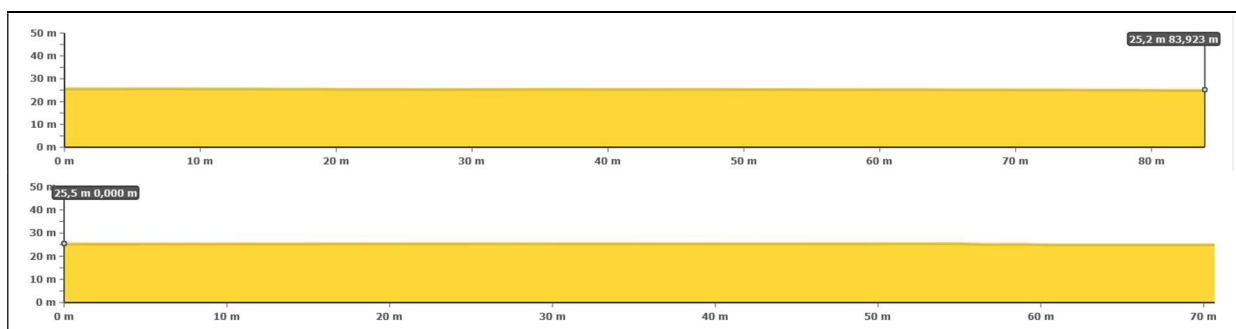
Figuur 17. Uitsnede van de luchtfoto uit 2016. ©GEOPUNT/EH

Figuur 17. Uitsnede van de luchtfoto uit 2017. ©GEOPUNT/EH

5.5 Geo(morfo)logie en bodem

Het plangebied is tamelijk vlak en vertoont geen opvallende reliëfverschillen, zoals uit figuur 18 blijkt. De algehele terreinhoogte van het maaiveld schommelt tussen 25,2 m + TAW en 25,5 m + TAW, waarbij het terrein iets afloopt vanaf de straatkant in westelijke richting. Dit zou historisch bepaald kunnen zijn, aangezien de bebouwing langs de straatkant het niveau van de straat aan moest houden en dus in de loop der tijden stilaan hoger kwam te liggen dan de delen van de percelen die verder van de straat verwijderd waren.

Figuur 18. Doorsnede door het terrein (N-Z: boven; O-W: onder).

©GEOPUNT/EH

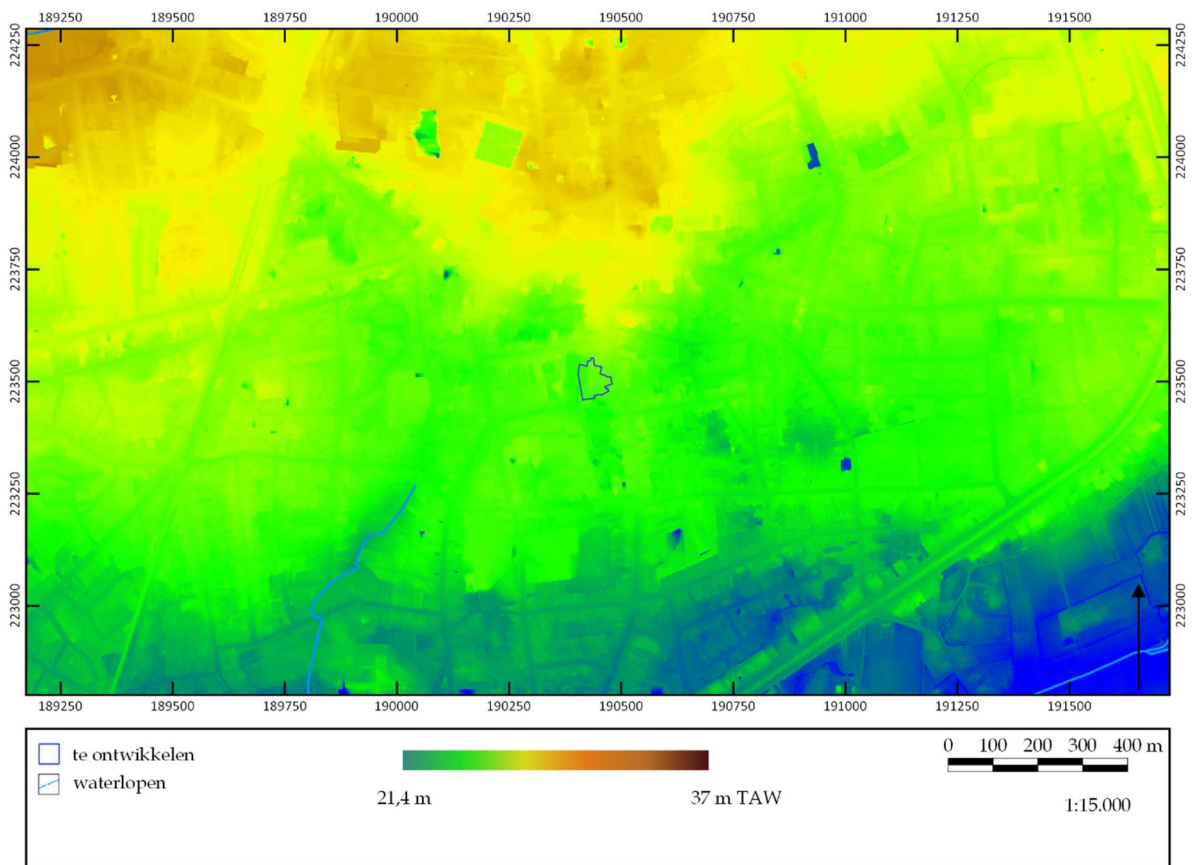
Om de geomorfologie en de bodemopbouw van het plangebied te bestuderen, zijn de bodemkaart van Vlaanderen, de potentiële bodemerosiekaart, de bodembedekkingskaart en de tertiair en quartair geologische kaarten gebruikt.¹² Om te kijken hoe de landschappelijke hoogteligging van het plangebied is ten opzichte van een grotere omgeving en de relatie van het plangebied tot beek- en riviervalleien zich verhoudt, is het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II bestudeerd.

5.5.1 Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II

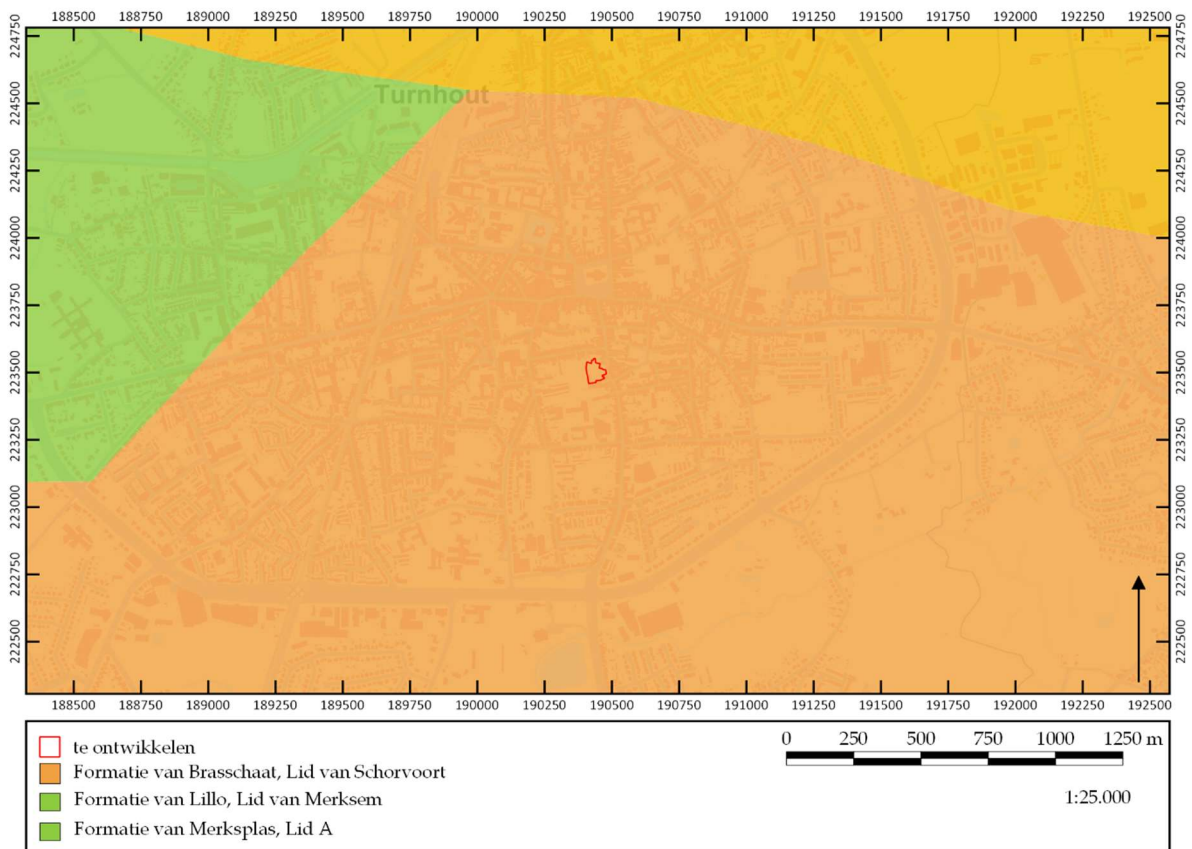
Het te ontwikkelen gebied ligt ten zuiden van een uitloper van de Kempische Cuesta, die de waterscheiding vormt tussen het Maas- en Scheldebekken en die een pleistocene opduiking is die bestaat uit de zogenaamde Klei van de Kempen wat afgewisseld wordt met zandpakketten. Waterlopen ten zuiden van deze Cuesta stromen af naar de Schelde. Het terrein ligt in het deelbekken Boven Aa, het Netebekken en het stroomgebied van de Schelde.

Bijgevolg is zichtbaar op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (fig. 19) dat het te ontwikkelen gebied in een relatief vlak en laaggelegen gebied ligt. Op grote afstand ten zuidwesten loopt de Kasteelloop.

¹² Alle bodemkaarten kunnen gevonden worden op www.dov.vlaanderen.be.

Figuur 19. Hoogteligging op het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II. ©GEOPUNT/EH

Figuur 20. Uitsnede van de tertiair geologische kaart. ©DOV/EH

5.5.2 Tertiair geologische kaart

Op de tertiair geologische kaart (fig. 20) ligt het te ontwikkelen gebied in een zone waarin het Lid van Schorvoort is vastgesteld. Dit lid behoort tot de Formatie van Brasschaat en bestaat uit fluviatiele witgrijze zanden die meestal een grof voorkomen kennen maar sporadisch ook fijn en eerder homogeen kunnen zijn. Deze afzettingen kunnen op de overgang van het plioceen naar het pleistoceen worden gedateerd en zijn overwegend 30 m dik. De basis van deze laag is vaak herwerkt grof materiaal, met o.a. schelpenresten, mica en glauconiet. Fossielen komen in de regel niet voor.¹³

5.5.3 Quartair geologische kaart

Het huidige landschap wordt voor een deel bepaald door de eolische afzettingen uit het laat-pleistoceen en vroeg-holoceen. Zand en leem werd vanuit de laagvlakte van de huidige Noordzee geblazen en vormde dekzandruggen. Daar waar zand of leem niet gefixeerd was, of later door ontginning bloot kwam te liggen, ontstonden stuifduinen.

Op de quartair geologische kaart (fig. 21) wordt aangegeven dat in het plangebied geen holocene en/of tardiglaciale fluviatiele afzettingen bovenop de pleistocene sequentie voorkomen (type 21 en 22).¹⁴ De basis van de quartairgeologische sequentie wordt gevormd door getijdenafzettingen met mogelijke intercalatie van fluviatiele en eolische afzettingen. Deze afzettingen dateren uit het vroeg-pleistoceen volgens de Noordwest-Europese classificatie en van het tertiair volgens de internationale stratigrafische commissie. Bovenop deze getijdeafzettingen zijn eolische afzettingen van weichseliaan-ouderdom afgezet (laat-pleistoceen, mogelijk ook vroeg-holoceen) die *in casu* voor het plangebied een zand tot zandlemig karakter hebben. Verder kunnen er eveneens ook hellingsafzettingen van quartaire ouderdom voorkomen.

5.5.4 Bodemtype

Op de bodemkaart van Vlaanderen (fig. 22) blijkt dat in het volledig in bebouwde zone ligt, aangeduid als OB, waarvoor geen verdere informatie beschikbaar is.

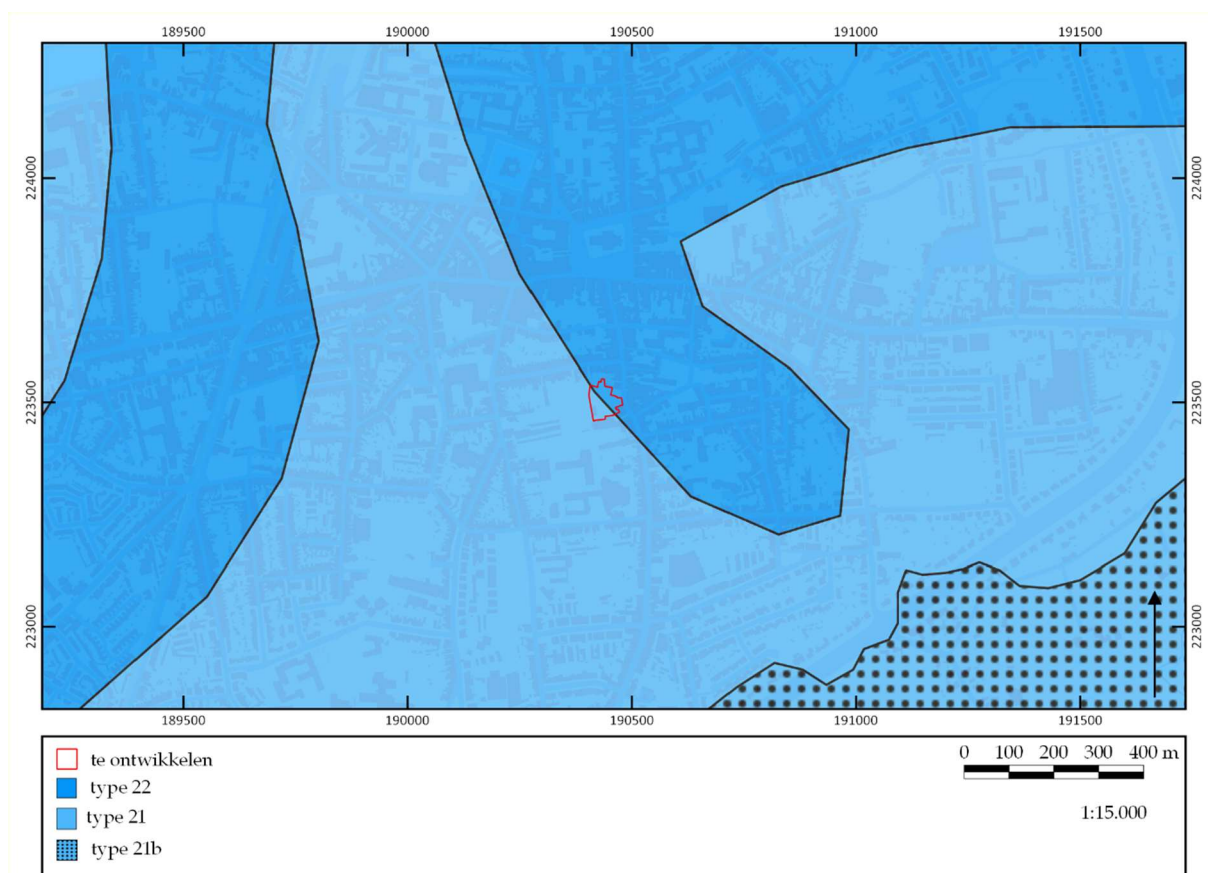
5.5.5 Potentiële bodemerosie en bodembedekking

De potentiële bodemerosiekaart per perceel uit 2017 (fig. 23) geeft aan dat voor het plangebied geen informatie beschikbaar is, en dat dit ook zo is voor het heel ruime gebied errond.

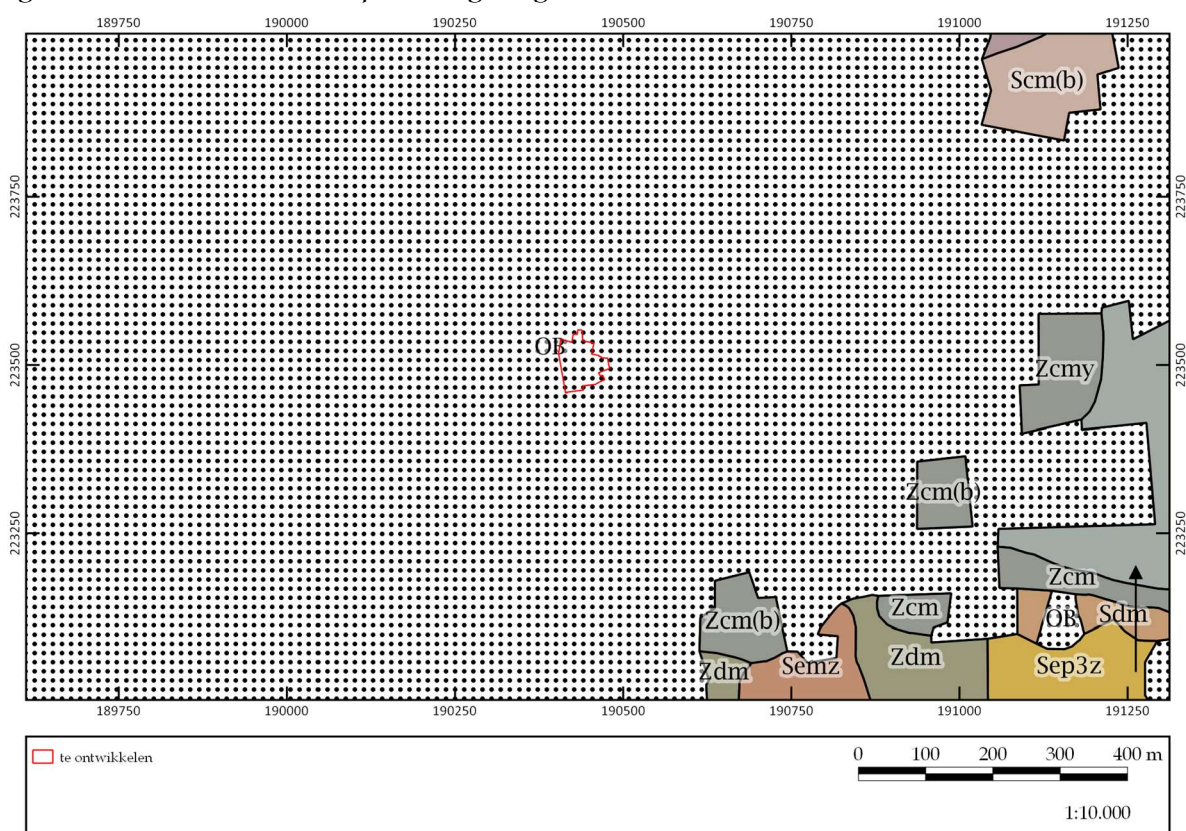
Uit de bodembedekkingskaart uit 2012 (1 m resolutie) (fig. 24) blijkt de situatie voorafgaand aan de sloop.

¹³ www.dov.vlaanderen.be.

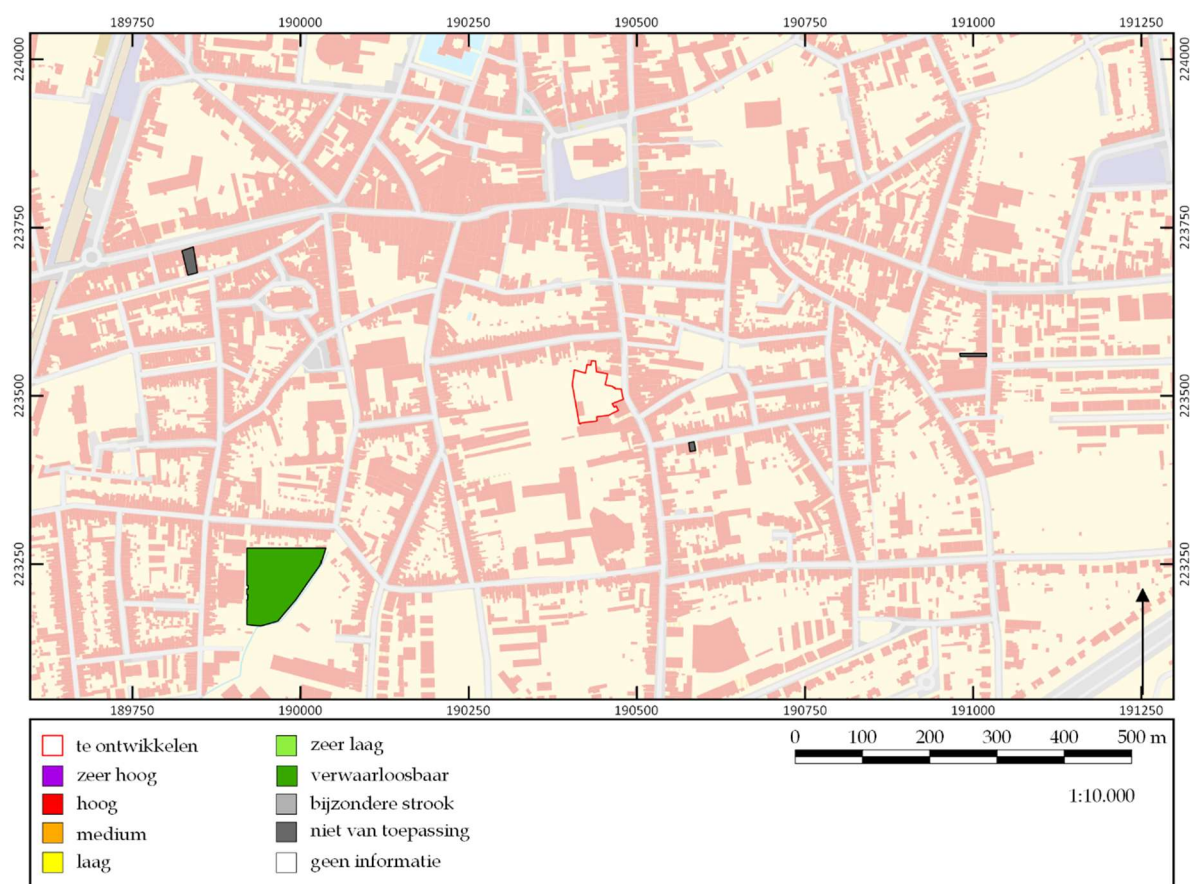
¹⁴ www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be.

Figuur 21. Uitsnede van de quartair geologische kaart. © DOV/EH

Figuur 22. Uitsnede van de bodemkaart. © DOV/EH

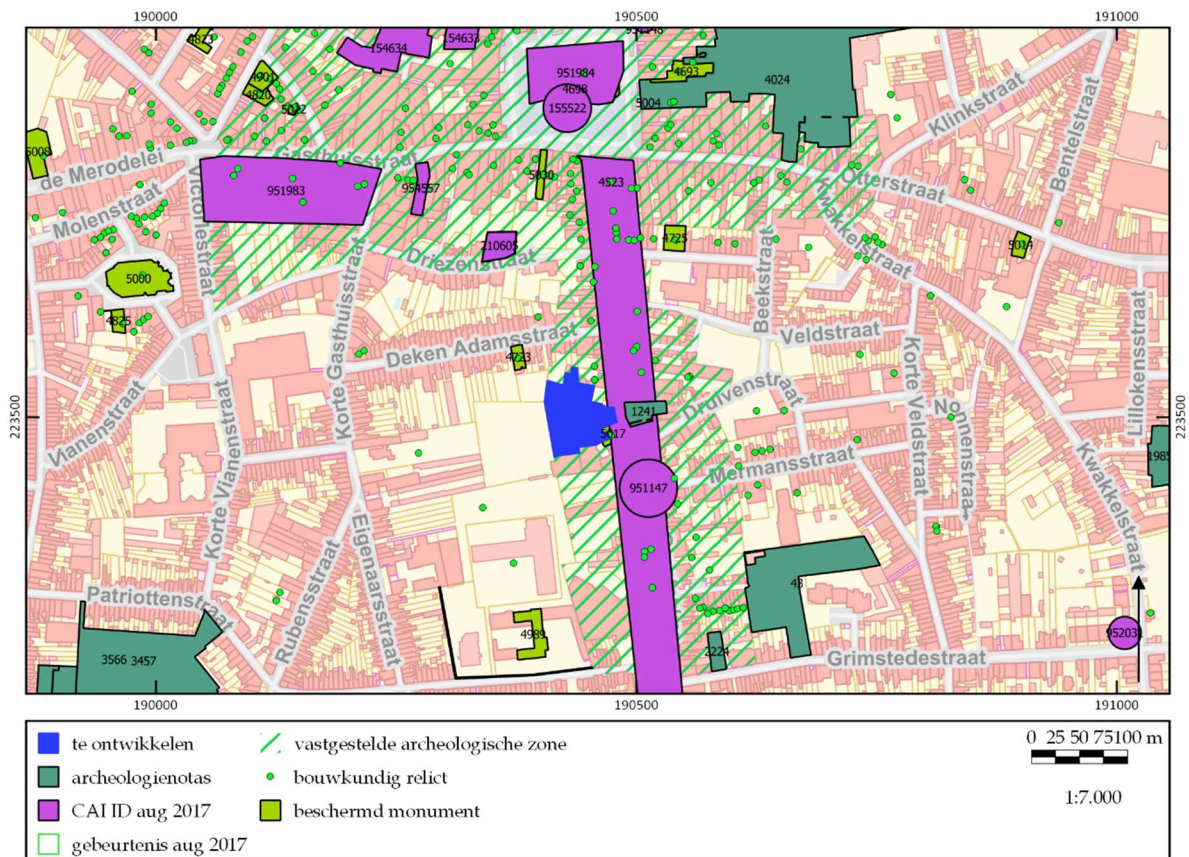
Figuur 23. Uitsnede van de potentiële bodemerosiekaart. © GEOPUNT/EH

Figuur 24. Uitsnede van de bodembedekkingskaart. ©DOV/EH

5.6 Archeologische bronnen

Het te ontwikkelen gebied ligt in de vastgestelde archeologische zone die het historische stadscentrum van Turnhout omvat (fig. 26). In deze archeologische zone zijn bijzonder veel waarden opgenomen op de lijst van het bouwkundig erfgoed, als beschermd monument, en zijn ook verschillende zones en waarden benoemd in de CAI. Omdat een exhaustieve opsomming hiervan weinig waarde heeft, wordt alleen gekeken naar de waarden die direct in de buurt van het plangebied liggen. Andere waarden kunnen desgewenst opgezocht worden in de CAI of in de lijsten van het bouwkundig erfgoed. Om aan te tonen dat Turnhout reeds vanaf het neolithicum bewoond was, zal voor de oudere perioden (voorafgaand aan de volle middeleeuwen) wel gerefereerd worden naar deze CAI-waarden. Niet al deze waarden zijn op de figuur aangegeven, dit omwille van de schaal en leesbaarheid.

Figuur 26. Overzicht van de waarden uit de CAI. ©AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED/EH

Centraal Archeologische Inventaris:

Neolithicum

- **CAI ID 154634:** fragmenten van neolithische bijlen, gevonden tijdens opgravingen ter hoogte van de Jacobsmarkt

Bronstijd

- **CAI ID 151560:** bewoningssporen daterend uit de late bronstijd, geregistreerd bij de aanleg van de Warandeparking

IJzertijd

- **CAI ID 154649:** bewoningssporen uit de ijzertijd in de omgeving van het kasteel
- **CAI ID 151560:** bewoningssporen uit de ijzertijd in de omgeving van de

Warandeparking

- **CAI ID 154633:** bewoningssporen uit de ijzertijd in de omgeving van het Zegeplein
- **CAI ID 154634:** bewoningssporen uit de ijzertijd in de omgeving van de Jacobsmarkt
- **CAI ID 155522:** bewoningssporen uit de ijzertijd in de omgeving van de Markt
- **CAI ID 954670:** bewoningssporen aan de Graatakker-Smalvoortstraat 1 (paalkuilen)

Romeinse tijd

- **CAI ID 163199:** bewoningssporen in de omgeving van Meuletiende

Karolingische periode

- **CAI ID 151560:** bewoningssporen aan de Warandestraat
- **CAI ID 154633:** bewoningssporen aan het Zegeplein
- **CAI ID 154634:** bewoningssporen aan de Jacobsmarkt

Volle middeleeuwen

- **CAI ID 155522:** bewoningssporen aan de Markt
- **CAI ID 950879, 154649:** bewoningssporen aan het kasteel
- **CAI ID 155522:** bewoningssporen aan de Markt
- **CAI ID 207466:** bewoningssporen aan de Graatakker (erfgreppel en bootvormige plattegrond)
- **CAI ID 951147:** bij de afbraak van een bakkerij zijn negen 16^e-eeuwse munten gevonden
- **CAI ID 210605:** bij vooronderzoek aan de Driezenstraat werd een klein aantal sporen geregistreerd die kunnen wijzen op een constructie uit de volle middeleeuwen

Late middeleeuwen

- **CAI ID 154634:** bewoningssporen aan de Jacobsmarkt
- **CAI ID 154633:** bewoningssporen aan het Zegeplein
- **CAI ID 155522:** bewoningssporen aan de Markt
- **CAI ID 951983:** Gasthuis van Turnhout, daterend uit de late middeleeuwen. Het wordt in het begin van de 17e eeuw uitgebreid.

Nieuwe en nieuwste tijd

- **CAI ID 950893:** aan de Herentalsstraat 68-74 zijn drie waterputten gevonden, waarvan één middeleeuwse en twee 17e-eeuwse.

Inventaris bouwkundig erfgoed:

In de omgeving van het plangebied zijn zeer veel waarden bouwkundig erfgoed aangegeven. Om deze reden wordt hier geen lijst gepresenteerd, aangezien de historische waarden van vele van deze gebouwen bekend is en aangezien de historische waarde van het gebied ook ontleend wordt vanuit het feit dat het plangebied in een vastgestelde archeologische zone ligt.

Wel van belang aangezien het tegen het plangebied aanleunt, is het herenhuis Versteyle-Dufour (ID 12079) en de burgerhuizen nrs. 52-56 (ID 12078).

- **ID 12079:** het herenhuis Versteyle-Dufour is een beschermd monument (Herentalsstraat 66). Het betreft een dubbelhuis met rijkelijk versierde voorgevel, in neo-Vlaamse renaissancestijl van 1892 naar ontwerp van architect P.J. Taeymans.

- **ID 12078:** de burgerhuizen aan de Herentalsstraat 52-56. Deze burgerhuizen dateren uit de tweede helft van de 19^e eeuw. Het gaat om breedhuizen onder zadeldak (pannen) met bepleisterde, beschilderde lijstgevel in neoclassicistische stijl uit de tweede helft van de 19^e eeuw. Nummer 52, een dubbelhuis van vijf traveeën en twee bouwlagen, heeft een lijstgevel op uitgewerkte arduinen sokkel met keldergaten, verlevendigd met lijst- en paneelwerk, kordonvormende lekdrempels en houten kroonlijst op versierde klossen en tandlijst. De gevel vertoont rechthoekige, strak omlijste muuropeningen, op de verdieping vermeerderd met waterlijst en centraal een driezijdig fronton op consoltjes. Nummers 54-56, twee soberder uitgewerkte woningen van vier traveeën en twee bouwlagen en mezzanino, vertoont getoogde bovenvensters in geriemde omlijsting met cartouchevormige sleutel en fijne gietijzeren leuningen.

Verder zijn er geen waarden gevonden voor de onmiddellijke omgeving van het plangebied in:

- Beschermd Onroerend Erfgoed (archeologische sites, stads- en dorpsgezichten, monumenten en overgangszones)
- Vastgestelde inventaris/wetenschappelijke inventaris (historische tuinen en parken, houtige beplantingen, archeologische zones, bouwkundig erfgoed – gehelen, orgels, wereldoorlog relict)
- Unesco Werelderfgoed
- Beheersplannen
- Erfgoedlandschappen

6 Synthese

In dit hoofdstuk wordt vooreerst een synthese gepresenteerd van de resultaten van het *assessment*. Hierbij wordt telkens aangegeven op welke van de onderzoeksvragen, die voorafgaand aan het bureauonderzoek zijn geformuleerd, een antwoord gegeven kan worden. Ook wordt hier aangegeven wat de impact is van de geplande werken en in hoeverre zij kunnen leiden tot verstoring van het potentieel aanwezige archeologische bodemarchief. Vervolgens wordt een korte synthese gegeven voor een niet-gespecialiseerd publiek.

De volgende onderzoeksvragen zijn voorafgaand aan de bureaustudie geformuleerd:

1. Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?
2. Welke archeologische sites zijn bekend in of nabij het projectgebied?
3. Wat is de landschapshistoriek/evolutie in gebruik van het terrein?
4. Wat is de impact van de geplande werken?
5. Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op of is er aanvullend vooronderzoek (al dan niet met ingreep in de bodem) nodig? In het laatste geval: welke methode levert het meeste informatie op?

6.1 Synthese voor gespecialiseerd publiek

6.1.1 Samenvatting van de onderzoeksresultaten en beantwoording van de onderzoeksvragen

Om in te kunnen schatten wat het archeologisch en cultuurhistorisch potentieel van het plangebied is, zijn de historische kaarten, de bodem- en geo(morfo)logische kaarten en luchtfoto's bekeken en zijn verschillende inventarissen (waaronder de CAI) en historische/archeologische bronnen geraadpleegd (**onderzoeksvragen 1-3**).

Vanuit de historische kaarten is gebleken dat het plangebied deel uitmaakt van het historisch centrum van Turnhout, hoewel het eerder aan de rand van dit centrum lag. Vanaf de Markt, gelegen in het centrum, vertrokken verschillende uitgangswegen. De Herentalsstraat, waarlangs het plangebied gelegen is, is hier één van, en loopt in zuidelijke richting. Langsheen deze straat bevond zich lintbebouwing.

In het begin van de 18e eeuw heeft in dit gebied een hevige brand gewoed, die ervoor heeft gezorgd dat de toenmalige bebouwing grotendeels in puin verviel. Kort daarop is begonnen met de heropbouw, en op de Ferrariskaart is dit ook duidelijk zichtbaar: langsheen de uitvalswegen is weer volop sprake van bebouwing. Deze bebouwing strekt zich steeds verder uit naar de periferie van Turnhout, die daardoor steeds dichter bebouwd wordt totdat de huidige stadsuitleg bereikt is.

Over de periode voorafgaand aan de 18^e eeuw is vooralsnog weinig bekend. Historische kaarten zijn hiervoor niet voorhanden en op dit moment is nog niet veel archeologisch onderzoek uitgevoerd in dit gedeelte van de stad. Van de bebouwing rondom de Markt is bekend dat deze in de 11^e-12^e eeuw gedateerd mag worden en dat de burcht en de markt in de 13^e eeuw het centrum van deze stad met een open

karakter vormden (er is nooit sprake geweest van een versterkte omheining).¹⁵ Rond deze tijd waren de oost-westelijke en noord-zuidelijke wegen reeds aangelegd: oost-west liepen de Otterstraat/Gasthuisstraat en noord-zuid de Paterstraat/Herentalsstraat. Dit betekent dat de pré-18e-eeuwse bebouwing langs de Herentalsstraat zich gaandeweg heeft ontwikkeld tot de lintbebouwing die op de historische kaarten staat, en dat deze bijgevolg mogelijk ook in het plangebied aanwezig was.

Aanwijzingen voor oudere bewoning in het plangebied zijn niet gevonden. Er is wel bekend dat op verschillende plaatsen in Turnhout bewoningssporen uit het neolithicum tot de vroege middeleeuwen zijn gevonden, maar telkens gaat het om een beperkt aantal sporen waarvan de samenhang moeilijk te ontwaren is. Dit is niet verrassend, aangezien de bouwactiviteiten vanaf de middeleeuwen deze oudere bewoningssporen grondig verstoord zullen hebben.

6.1.2 Impact van vroegere en geplande werken

In het plangebied heeft een rusthuis gestaan, dat een zeer groot grondoppervlak had. Dit rusthuis is reeds grotendeels gesloopt, alleen een klein stuk langs de straatkant staat er nog. Dit slopen is diepgaand gebeurd (de funderingen en kelders van het rusthuis waren respectievelijk 1,2 en 2,7 m diep) en zonder archeologische begeleiding. Dit gedeelte van het terrein is met andere woorden reeds vrijgegeven, en omdat er geen archeologische begeleiding heeft plaatsgevonden kan er ook vanuit gegaan worden dat de omliggende bodem eveneens grondig verstoord is geworden tijdens de sloopactiviteiten.

Ten zuiden van het rusthuis ligt een verharding, die momenteel nog dienst doet als parkeerplaats. Deze verharding bestaat uit een klinkerverharding op een fundering, waarvan echter niet bekend is tot hoe diep de fundering reikt. Desondanks kan aangenomen worden dat de bodem hiervoor slechts beperkt vergraven is en dat in dit gedeelte mogelijk nog archeologische resten aanwezig zijn.

De geplande werken omvatten het slopen van de nog bestaande bebouwing en verhardingen, en het bouwen van een nieuw woonzorgcentrum en heraanleg van de verhardingen (zie ook paragraaf 4.2).

Omdat tijdens de terreininspectie kon vastgesteld worden dat de kelder in het pand tot 2,7 m diepte onder het straatniveau reikt, en omdat in de constructie van de kelder geen oudere elementen, zoals muren en gewelven van historische gebouwen langs de Herentalsstraat, zijn opgenomen, kan ervan uitgegaan worden dat de bouw van deze kelder er voor heeft gezorgd dat de historische bebouwing hier volledig weg is. Op deze plaats heeft het slopen en vervolgens nieuwbouw plegen geen verdere impact meer op archeologische resten, aangezien deze al volledig verdwenen zijn.

Van de volgebouwde steeg is bekend dat er onder de huidige bebouwing geen kelder zit. Wel zal hier enige fundering zijn aangebracht voor het gebouw dat er nu staat.

¹⁵ Delaruelle & Tops 2012.

Het slopen van deze bebouwing zou dus impact kunnen hebben op archeologische resten die verband houden met de oude steeg, of oudere bebouwing.

Het bouwen van het nieuwe woonzorgcentrum zal nagenoeg op dezelfde plaats gebeuren als waar het voormalige rusthuis heeft gestaan. Aangezien dit deel van het terrein reeds was vrijgegeven en verstoord is bij de sloopwerkzaamheden, zal de bouw van dit nieuwe woonzorgcentrum geen bijkomende impact hebben op de bodem.

Het slopen en vervolgens opnieuw aanleggen van de verhardingen van de huidige parkeerplaats kan mogelijk wel impact hebben op eventuele archeologische resten, zoals kleinere bijgebouwen die op de percelen van de historische bebouwing langs de Herentalsstraat stonden. Er is immers niet bekend of eventuele archeologische resten aangetroffen of geraakt zijn tijdens het afgraven van de bodem voor het aanleggen van deze verharding. Het opbreken van de huidige verhardingen kan een impact hebben op eventuele resten (**onderzoeksvraag 4**).

6.1.3 Aanbeveling en kennisvermeerderingspotentieel

Omwille van de verstoringen die de bouw en de sloop van het voormalige rusthuis met zich mee hebben gebracht, is het op deze locatie niet meer mogelijk om inzicht te krijgen in de historische bebouwing langs de Herentalsstraat. Het gaat dan niet alleen om het reeds gesloopte gedeelte van het gebouw, maar ook over het gedeelte dat nog gesloopt moet worden en dat onderkelderd is. Hierdoor geldt voor het grootste gedeelte van het terrein een zeer lage archeologische potentie. Omdat hier bovendien geen sprake is van enig kennisvermeerderingspotentieel, wordt hier geen verder onderzoek geadviseerd.

Voor het nog te slopen gedeelte waar vroeger de steeg met poort heeft gelegen, is bekend dat het niet onderkelderd is. Wel zullen er funderingen aangebracht zijn voor de huidige bebouwing, maar het is niet bekend hoe deze eruit zien. Er zou hier dus nog sprake kunnen zijn van bewaarde archeologische resten die verband houden met deze steeg of met de bebouwing langsheen de straatkant. Echter, als gekeken wordt naar het totale oppervlak van dit bebouwde gedeelte, dan blijkt het om slechts ca. 100 m² te gaan. Bovendien gaat het om een smal, langgerekt stuk, dat in grondvlak bovendien ook nog enkele kleine hoeken en kantjes vertoont. Het is met andere woorden geen 'overzichtelijk' oppervlak. Dit wil zeggen dat als er hier verder onderzoek zou worden uitgevoerd, de kans klein is dat er archeologische resten worden aangetroffen die ook daadwerkelijk informatie opleveren over de bebouwing, het gebruik van dit stadsdeel of het gebruik van de steeg. Als er al resten worden aangetroffen, zullen deze moeilijk gerelateerd kunnen worden aan wat al bekend is over dit deel van de stad, aangezien de resten sterk versnipperd zijn, de bodem aan weerszijden sterk verstoord is en er hier geen informatie over de historische bebouwing bekend is. Vanuit een kosten-batenanalyse zal verder onderzoek op deze locatie weinig bijdragen aan de kennis over het historische Turnhout, en wordt om die reden afgezien van verder onderzoek op deze plek.

Alleen voor het gebied ten zuiden van het voormalige rusthuis, waar nu nog een klinkerverharding aanwezig is, kan gesproken worden over een middelhoge

archeologische potentie, aangezien hier mogelijk nog bijgebouwen aangetroffen kunnen worden die horen bij de historische bebouwing langs de Herentalsstraat. Het is mogelijk dat er zich hier allerlei kleinere bijgebouwen hebben bevonden, die gerelateerd kunnen worden aan de bebouwing langs de straat. Omdat dit gedeelte van het terrein nauwelijks verstoord lijkt te zijn, is het mogelijk dat deze nog aangetroffen kunnen worden eens de verhardingen zijn verwijderd. Dit zou inzicht kunnen bieden in de aard van de bewoning en in wat voor activiteiten hier mogelijk uitgevoerd werden. Voor dit gedeelte van het plangebied wordt bijkomend archeologisch vooronderzoek geadviseerd, aangezien verder onderzoek hier dus kan bijdragen aan onze kennis van de historische stad (kennisvermeerderingspotentieel). Toevoegend hieraan, is de potentie voor het treffen van oudere bewoningssporen op deze locatie weliswaar lager, maar kan het niet volledig uitgesloten worden aangezien op verschillende plaatsen in Turnhout te midden van de historische bouwresten nog de schaarse resten van bewoning uit de metaaltijden zijn geregistreerd. Desondanks zijn deze bewoningsresten dermate versnipperd dat ze over het algemeen nauwelijks meer informatie hebben opgeleverd dan 'dat er bewoning was'.

De manier waarop dit vervolgonderzoek vorm gegeven zal moeten worden, is een sloopbegeleiding in uitgesteld traject.

6.2 Synthese voor niet-gespecialiseerd publiek

Een groot gedeelte van het plangebied blijkt reeds diepgaand verstoord te zijn door de bouw en sloop van het rusthuis. Aan de straatkant zijn nog twee delen van de huidige bebouwing niet gesloopt, maar vanuit het bureauonderzoek kan geconcludeerd worden dat bijkomend onderzoek op deze locaties niets zal bijdragen aan de kennis van het historische Turnhout aangezien de bodem ofwel tot diep (2,5 m) verstoord is, ofwel omdat het oppervlak dat nog voor verder onderzoek in aanmerking zou kunnen komen te klein en te onregelmatig van vorm is om effectief informatie op te kunnen leveren over de historische bebouwing. Om die reden wordt hier geen verder onderzoek geadviseerd.

Het enige deel van het plangebied dat in aanmerking komt voor verder onderzoek, is het gedeelte dat op dit moment nog in gebruik is als parkeerplaats. Hier zijn de werken voor het aanleggen van de parking niet zeer diepgaand geweest, waardoor er een goede kans is dat onder de fundering van de parkeerplaats nog archeologische resten intact aanwezig zijn. Verder onderzoek, met name de begeleiding van de sloop hiervan, kan hier meer inzicht in opleveren. Deze sloopbegeleiding zal pas plaats kunnen vinden in een uitgesteld traject.

Literatuurlijst

Geraadpleegde websites

<https://www.dov.vlaanderen.be/>
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>
<https://cai.onroerenderfgoed.be>
<http://www.geopunt.be/>

Geraadpleegde literatuur

Annaert, R., 2009: Enkele voorlopige resultaten van vroeg- en volmiddeleeuwse nederzettingsonderzoek in de Antwerpse Kempen en omstreken, in: Stevens, F., G. Landuyt & M. Gielis (red.), *Het Turnhoutse geheugen van Brabant. Opstellen over de geschiedenis van Turnhout, de Antwerpse Kempen en het hertogdom Brabant, deel 1* (Jaarboek Taxandria, LXXXI), 47-82.

Coussement, E., 1859: *Résumé des guerres et description des batailles dont les provinces actuelles de la Belgique on été le théâtre, depuis Jules-César jusqu'à nos jours*, Brussel.

De Kok, H. & E. Van Autenboer (red.), 1983: *Turnhout, Groei van een stad*, Turnhout.

De Vriendt B., W. Derde & J. Carman, 2011: *De Inventarisatie van slagvelden van voor WOI in Vlaanderen*. Begeleidend rapport.

Delaruelle, S. & J. Van Donick, 2009: De Turnhoutse bodem spreekt. De groei van de stad in archeologisch perspectief, in: Stevens, F., G. Landuyt & M. Gielis (red.), *Het Turnhoutse geheugen van Brabant. Opstellen over de geschiedenis van Turnhout, de Antwerpse Kempen en het hertogdom Brabant, deel 1* (Jaarboek Taxandria, LXXXI), 176-198.

Delaruelle, S. & B. Tops, 2012: *Turnhout en de Grote Markt. De geschiedenis archeologisch bekeken*, Turnhout.

Gysseling, M., 1960: *Toponymisch Woordenboek Van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*, Brussel.

Vandekerchove, V., 1987: *Celtic Fields in de Belgische Kempen: een onderzoek van de kaartbladen 8, 9, 17 en 18*. Onuitgegeven licetiaatsthesis, KULeuven.

Van Gorp, J., 1934: *Plaatsnamen te Turnhout, Mededelingen uitgegeven door de Vlaamsche toponymie vereniging te Leuven (Bijlage 5)*, Instituut voor Vlaamsche toponymie, Universiteitsbibliotheek, Leuven.

Van Ranst, E. & C. Sys, 2000: *Eenvoudige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20.000)*, Gent.

Lijst van figuren

projectcode	fig.nr.	type	onderwerp	schaal origineel	schaal afbeelding	aanmaakdatum origineel/afbeelding	aanmaakwijze
2017L23	1	kadasterkaart	aanduiding van plangebied op GRB	1:10.000	1:20.000	14-12-2017	digitaal
2017L23	2	kadasterkaart	aanduiding van plangebied op GRB, detail	1:10.000	1:1.500	14-12-2017	digitaal
2017L23	3a	bouwplan	sneede van het rusthuis voorafgaand aan de sloop	nvt	nvt	nvt	digitaal
2017L23	3b	bouwplan	grondplan van de kelder aan de straatkant	1:100	nvt	12-6-2015	digitaal
2017L23	3c	foto	voormalig rusthuis	nvt	nvt	nvt	digitaal
2017L23	3d	foto	voormalig rusthuis	nvt	nvt	nvt	digitaal
2017L23	4	combinatiekaart	overzicht dieptes van de funderingen van het voormalig rusthuis	nvt	nvt	14-12-2017	digitaal
2017L23	5	combinatiekaart	overzicht dieptes van de verhardingen rondom het voormalige rusthuis	nvt	nvt	14-12-2017	digitaal
2017L23	6	foto	situatiefoto's huidige situatie	nvt	nvt	14-12-2017	digitaal
2017L23	7a	combinatiekaart	overzicht van de dieptes van de gpe lande werken	nvt	nvt	14-12-2017	digitaal
2017L23	7b	combinatiekaart	numerieke weergave van de beschreven zones	nvt	nvt	14-12-2017	digitaal
2017L23	8	bouwplan	grondplan van de kelder en niveau liftkokers	1:50	nvt	6-12-2017	digitaal
2017L23	9	bouwplan	snedes van de toekomstige situatie	1:50	nvt	6-12-2017	digitaal
2017L23	10	historische kaart	uitsnede uit Fricxkaart (1744) met aanduiding plangebied	onbekend	1:25.000	1744	digitaal
2017L23	11	historische kaart	uitsnede uit Ferrariskaart (1771-1778) met aanduiding plangebied	onbekend	1:5.000	1771-1778	digitaal
2017L23	12	historische kaart	uitsnede uit Atlas der Buurtwegen (1841) met aanduiding plangebied	onbekend	1:4.000	1841	digitaal
2017L23	13	historische kaart	uitsnede uit Vandermaelenkaart (1845-1854) met aanduiding plangebied	onbekend	1:4.000	1845-1854	digitaal
2017L23	14	historische kaart	uitsnede uit topografische kaart	onbekend	nvt	1872	digitaal
2017L23	15	historische kaart	uitsnede uit topografische kaart	onbekend	nvt	1913	digitaal
2017L23	16	historische kaart	uitsnede uit topografische kaart	onbekend	nvt	1928	digitaal
2017L23	17	historische kaart	uitsnede uit topografische kaart	onbekend	nvt	1961-1962	digitaal
2017L23	18	historische kaart	uitsnede uit topografische kaart NGI	1:10.000	1:7.000	1978-1993	digitaal
2017L23	19	orthofoto	luchtfoto's uit 1971 met aanduiding plangebied	nvt	1:7.000	1971	digitaal
2017L23	20	orthofoto	luchtfoto's uit 1979-1990 met aanduiding plangebied	nvt	1:4.000	1979-1990	digitaal
2017L23	21	orthofoto	luchtfoto's uit 2000-2003 met aanduiding plangebied	nvt	1:2.000	2000-2003	digitaal
2017L23	22	orthofoto	luchtfoto's uit 2005-2007 met aanduiding plangebied	nvt	1:2.000	2015	digitaal
2017L23	23	orthofoto	luchtfoto's uit 2016 met aanduiding plangebied	nvt	1:2.000	2016	digitaal
2017L23	24	orthofoto	luchtfoto's uit 2017 met aanduiding plangebied	nvt	1:2.000	2017	digitaal
2017L23	25	hoogteprofiel	doorsnede van het terrein van N naar Z, en van O naar W	onbekend	nvt	14-12-2017	digitaal
2017L23	26	hoogtekaart	hoogteligging van plangebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II	onbekend	1:15.000	14-12-2017	digitaal
2017L23	27	bodemkaart	uitsnede tertiair geologische kaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:25.000	14-12-2017	digitaal
2017L23	28	bodemkaart	uitsnede quartair geologische kaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:15.000	14-12-2017	digitaal
2017L23	29	bodemkaart	uitsnede bodemkaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:10.000	14-12-2017	digitaal
2017L23	30	bodemkaart	uitsnede potentiële erosiekaart (2017) met aanduiding plangebied	onbekend	1:10.000	14-12-2017	digitaal
2017L23	31	bodemkaart	uitsnede bodembedekkingskaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:1.500	14-12-2017	digitaal
2017L23	32	archeologische kaart	CAI-locaties in de omgeving van het plangebied	onbekend	1:7.000	14-12-2017	digitaal

